

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Historie

Studijní program: Historická studia

Studijní obor: Kulturněhistorická a muzeologická studia

**POLITICKÉ PROCESY 50. LET – KAUZA JOSEF
VEVERKA**

**POLITICAL TRIALS IN THE 1950s – THE
CAUSE OF JOSEF VEVERKA**

Bakalářská práce: 2012–FP–KHI–109

Autor:

Petra KOLOCOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
81	0	6	3	15	8

V Liberci dne: 22. 7. 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Petra Kolocová
Osobní číslo: P11000289
Studijní program: B7106 Historická studia
Studijní obor: Kulturněhistorická a muzeologická studia
Název tématu: Politické procesy 50. let - kauza Josef Veverka
Zadávající katedra: Katedra historie

Zásady pro vypracování:

Cíl:

Bakalářská práce se pokusí na základě studia pramenů a literatury charakterizovat jeden z politických procesů 50. let 20. století. Pozornost bude zaměřena především na politického vězně Josefa Veverku a jeho rodinu. Mimo jiné se práce bude snažit poukázat na vyšetřovací metody a vězeňské praktiky komunistického režimu. Pomocí metody orální historie bude charakterizován život konkrétního politického vězně před zatčením, během vězení i po propuštění na svobodu.

Požadavky:

Znalost dobových reálií, kritické myšlení, schopnost práce s prameny a jejich komparace s literaturou.

Metody:

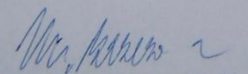
Analýza archivního materiálu

Syntéza pramenů a literatury

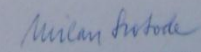
Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná
Seznam odborné literatury: viz příloha

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: 12. prosince 2011
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. listopadu 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 12. prosince 2011

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

1. Prameny

1.1. Archivy

Archiv bezpečnostních složek, Praha

Národní archiv, Praha

Státní okresní archiv Liberec

1.2. Publikované prameny a dokumenty

Soudobý regionální tisk

Memoáry

1.3. Orální historie

Rozhovory s pamětníky

2. Literatura

Bartošek, K.: Český vězeň, Svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých. Praha - Litomyšl 2001.

Bartošek, K.: Zpráva o putování v komunistických archivech. Praha - Paříž (1948-1968). Praha - Litomyšl 2000.

Bílek, J. - Kaplan, K.: Pomocné technické prapory 1950-1954. Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954. Vznik, vývoj, organizace a činnost. Praha 1992.

Hejl, V.: Zpráva o organizovaném násilí. Praha 1990.

Kaplan, K.: K politickým procesům v Československu 1948-1954. Praha 1994.

Kaplan, K.: Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956. Brno 1999.

Kaplan, K.: Největší politický proces. M. Horáková a spol. Brno 1995.

Kaplan, K.: Některá revoluční. Praha 1993.

Kaplan, K.: Stát a církve v Československu 1948-1953. Brno 1993.

Kaplan, K.: Zpráva o zavraždění generálního tajemníka. Praha 1992.

Kaplan, K. - Paleček, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno 2001.

Utitz, B.: Neuzavřená kapitola. Politické procesy padesátých let. Praha 1990.

Váško, V.: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II. Praha 1990

Čestné prohlášení

Název práce: Politické procesy 50. let – kauza Josef Veverka
Jméno a příjmení autora: Petra Kolocová
Osobní číslo: P11000289

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 22. 07. 2012

.....
Petra Kolocová

Poděkování

V první řadě patří mé poděkování Mgr. Kateřině Lozoviukové, Ph.D., vedoucí této bakalářské práce, za její trpělivost, rady a konstruktivní kritiku. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům Archivu bezpečnostních složek v Praze, Národního archivu v Praze a Státního okresního archivu v Liberci. V neposlední řadě děkuji rodině a přátelům za jejich podporu.

Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá osobou Josefa Veverky. První část práce se věnuje všeobecně politickým procesům, s přihlédnutím na případ Milady Horákové, jenž souvisel s Veverkovým zatčením a následným procesem. Dále je zde životopisně popsáno období do roku 1948. Druhá část práce je zaměřena na politické procesy z let 1950 a 1954, při nichž došlo k Veverkovu odsouzení. Následně se také věnuje mimosoudní perzekuci rodiny a Veverkovu životu po propuštění.

Klíčová slova: Josef Veverka, Stráž severu, sociální demokracie, politické procesy, mimosoudní persekuce, soudní rehabilitace

Summary

This thesis is discussing the person of Josef Veverka. The first part of this work is dedicated to general political processes, with a respect to the case of Milada Horáková, which was related to Veverka's apprehension and his ensuing trial. Then, it is biographically described the period leading up to 1948. The second section deals with political processes of 1950 and 1954, where Veverka was sentenced. Consequently, it is also concentrating on extrajudicial persecution of the family and Veverka's life after his release.

Key words: Josef Veverka, Stráž severu, social democracy, political processes, extrajudicial persecution, juridical rehabilitation

Resümee

Diese Bachelorarbeit beschäftigt sich mit der Person von Josef Veverka. Der erste Teil der Arbeit widmet sich den allgemeinen politischen Gerichtsverfahren, mit dem Bezug auf den Fall Milada Horáková, der hing mit der Verhaftung von Veverka und folgenden Verfahren zusammen. Nachträglich, es wird in der Arbeit die Periode bis 1948 beschrieben. Der zweite Teil der Arbeit

wird sich auf die politischen Prozesse aus den Jahren 1950 und 1954 gerichtet, bei denen zur Festnahme von Veverka gelang. Anschließend werden die Leser auch über das Leben von Veverka nach der Freigabe und der Familienverfolgung informiert.

Schließwörter: Josef Veverka, Stráž severu, Sozialdemokratie, politische Prozesse, außergerichtliche Verfolgung, Gerichtsrehabilitation

Obsah

1	Úvod	11
2	Rozbor pramenů a literatury	13
2.1	Kritika pramenů	13
2.2	Kritika literatury	14
3	Politické procesy 50. let – perzekuce sociálních demokratů	15
4	Politický proces s Miladou Horákovou a spol.	16
4.1	Žaloba	17
4.2	Proces.....	18
4.3	Rozsudek	19
5	Politický vězeň Josef Veverka	20
5.1	Mládí.....	20
5.2	Okupace	22
5.3	Život před Únorem 1948	25
5.4	Únor 1948	34
5.5	Zatčení	37
5.6	Výsledky, prohlídky.....	39
6	První proces – Harlas a spol.	40
7	Druhý proces – Urban a spol.	43
7.1	Akce Frída	47
8	Vězení	49
8.1	Věznice a TPT	49
8.1.1	Praha – Pankrác	49
8.1.2	Valdice.....	51
8.1.3	Plzeň – Bory	52
8.1.4	Leopoldov.....	52
8.1.5	Jáchymov	53
9	Život po propuštění	54
9.1	Perzekuce rodiny a přátel.....	55
10	Rok 1968	56
10.1	Rehabilitace	58
11	70. léta	58

12	Závěr	60
13	Seznam pramenů a literatury	63
13.1	Prameny	63
13.1.1	Archivní prameny.....	63
13.1.2	Vydané prameny.....	63
13.1.3	Dobový tisk	64
13.2	Literatura.....	64
13.3	Tisk a časopisy.....	66
13.4	Internetové zdroje	67
13.5	Filmové dokumenty	67
14	Seznam zkratk	68
15	Přílohy	70
15.1	Seznam příloh	70

1 Úvod

Politické procesy v Československu ovlivnily osudy mnoha lidí. Některé procesy jsou dobře známé, ale najde se i mnoho těch méně známých. Mezi ně patří i kauza Josefa Veverky, kterému se tato bakalářská práce věnuje.

Práce si klade za úkol zmapovat život Josefa Veverky a jeho rodiny v souvislosti s Veverkovou politickou činností, díky které byl pětkrát vězněn. Nejprve dvakrát za nacistické okupace a v době vlády komunistické strany třikrát.

První část práce se věnuje všeobecně politickým procesům se zaměřením na sociální demokraty, dále stručně kauze Milady Horákové a spol., která měla přímou souvislost s Veverkovým prvním odsouzením za dob KSČ a také životopisně postihuje období do jeho zatčení v roce 1948. Důležitou součástí Veverkova života tvořila novinářská práce, v níž dosáhl úspěchů a stal se šéfredaktorem Stráže severu, severočeského deníku vycházejícího od konce války. V jejím čele setrval do roku 1948. Podle četnosti a délky článků lze usuzovat, že se o témata velmi zajímal a k některým z nich se vyjadřoval na schůzích Národního shromáždění.

Již od květnových voleb v roce 1946 se politická situace v zemi měnila. Zlomovou událostí se stal převrat v únoru 1948, kdy vládu ve státě převzala komunistická strana. Jedním z nástrojů KSČ, používaných k upevnění pozice a zastrašování veřejnosti, se staly politické procesy. K zatčení stačilo udání, jméno padnuvší během výslechu, veřejně vyjádřený nesouhlas se státním zřízením a mnoho dalšího. Z tohoto rozličného výčtu důvodů je zřejmé, že obětí politického procesu se mohl stát prakticky kdokoliv. K samotným procesům docházelo již od r. 1948, ale tato prvotní fáze trvala až do r. 1954. Mezi nejznámější procesy patří případ již zmiňované Milady Horákové a spol. a také zásah KSČ do vlastních řad – Slánský a spol.

Za vzor, podle kterého se v ČSR postupovalo, platil Sovětský svaz (SSSR) a Komunistická strana Sovětského svazu (KSSS). Na základě jejich návodů se připravoval celý proces. Pro dosažení lepších výsledků byla v SSSR sepsána příručka, jak postupovat, a také došlo k příchodu sovětských poradců do ČSR. Ti se podíleli např. na případu Horákové. Vyšetřovatelé vytvářeli z obžalovaných

skupinu, do jejíhož čela postavili osobu nejaktivnější a nejvýrazněji se projevující. V mnoha případech se takto spojení lidé nikdy neviděli a poprvé se tak stalo až u soudního přelíčení.

Stěžejní část druhé poloviny práce tvoří Veverkovy politické procesy z 50. let. Od zatčení, přes domovní prohlídky až k samotným procesům, do jejichž užšího vedení byl Veverka vyšetřovateli přiřazen. První proces Harlas a spol. proběhl v roce 1950, druhý proces Urban a spol. v roce 1954. V době mezi procesy si Veverka odpykával uložený trest a i přesto byl zapojen do tzv. Akce Frída, která nesla jméno podle jeho spolupracovnice Elfrýdy Geigerové. Dále se věnuje stručné historii některých věznic, jimiž Veverka prošel. A v neposlední řadě také životu po propuštění a mimosoudní perzekuci, s níž se rodina setkala. Závěr bakalářské práce celkově téma shrnuje.

2 Rozbor pramenů a literatury

2.1 Kritika pramenů

Hlavní těžiště mé práce spočívalo v práci s prameny. Stěžejním pramenem se staly archivní dokumenty. Patří sem spisy osobní povahy, vedené Státní bezpečností na konkrétní osobu. Tyto archiválie jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek v Praze.¹ Spisy obsahují návrh na zatčení, oznámení o provedení zatčení a záznamy z výsledků, díky nimž lze alespoň částečně rekonstruovat vyšetřování. V některých případech to ale není možné, protože došlo ke skartaci. Je také nutné si uvědomit situaci, za které docházelo k výsledkům, a tudíž se nedá spoléhat na objektivitu záznamů. Nachází se tam i záznamy ze soudních jednání, případně i jednání o rehabilitacích, např. ke kauze Milady Horákové. Dále to jsou materiály k celým kauzám, rozdělené do jednotlivých složek.²

Patří sem i materiály z fondu Policejního ředitelství Praha II a také z fondu Okupační vězeňské spisy z Národního archivu. Jsou zde záznamy o zatčení z doby nacistické okupace, např. karty s popisem vězně, jejich hodnocení atd.³

Jako sekundární pramen byly využity paměti E. Veverkové⁴, které poskytují pohled na život Josefa Veverky, ale také celé rodiny. Na jednu stranu se tyto paměti dají považovat za neocenitelný zdroj informací, ale je nezbytné si uvědomit, že se jedná o subjektivní popis událostí a určitou roli jistě sehrála i doba mezi událostmi a sepsáním pamětí. Další pramenným zdrojem se stal dobový tisk a jednotlivé právní normy vztahující se k politickým procesům.

¹ V tomto případě se jedná o fond Politické strany a vyšetřovací spisy (Archiv bezpečnostních složek, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, V-6301 MV). Některé archiválie jsou dostupné v digitalizované podobě.

² ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611; ABS, 2M, fond Archiv bývalého politického zpravodajství, sg. 2M 11419.

³ Národní archiv (NA), fond OVS/KT-OVS, Okupační vězeňské spisy - AMV 101, sg. 101-488-4, karton č. 114; NA, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941-1950, sign. V2827/5.

⁴ VEVERKOVÁ, Emilie. *Znovu bych mu ruku podala!* 2. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2009. ISBN 978-80-86057-62-0.

Z tisku jsem využila Stráž severu⁵ uloženou ve Státním okresním archivu v Liberci. Z právních norem to byly zákony republiky Československé.⁶

Celkový seznam použitých pramenů uvádím na konci práce.

2.2 Kritika literatury

Při psaní této práce jsem využila odbornou literaturu, kterou lze rozdělit do několika skupin. Do první skupiny lze zařadit práce celkově popisující dobu a politické procesy. Jedná se především o knihu Karla Kaplana a Pavla Palečka: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*,⁷ dále pak o knihy Karla Kaplana: *Nekrvavá revoluce*⁸, *Největší politický proces*⁹ a *Druhý proces*.¹⁰ Pro pochopení situace v tzv. druhé republice je vhodná kniha od Jana Gebharta a Jana Kuklíka.¹¹

Druhou skupinu tvoří knihy zaměřené na regionální dějiny, např. *Kniha o Liberci* od Romana Karpaše,¹² která podává velké množství informací o městě již od jeho založení.

V případě literatury k osobě Veverky nastává problém. Zatím nebyla vydána žádná monografie, která by se zabývala jeho osobou. Existují studie a krátká pojednání, např.: *Kateřina Kočová, Liberec v prvních letech komunistické totality-politická perzekuce a politické procesy*,¹³ *Mária Karpašová, Josef Veverka*.¹⁴

⁵ Stráž severu 1945, 1946, 1947, 1948, 1950.

⁶ zákony č. 231/1948 Sb., 86/1950 Sb., 82/1968 Sb.

⁷ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1.

⁸ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*, 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0145-8.

⁹ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces: M. Horáková a spol.* 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-48-X.

¹⁰ KAPLAN, Karel. *Druhý proces. Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968-1990*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2008. ISBN 978-80-246-1431-1.

¹¹ . *Druhá republika, 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-718-5626-6.

¹² KARPAŠ, Roman, et. al, *Kniha o Liberci*, Liberec: Dialog 2004, ISBN 80-86761-13-4.

¹³ KOČOVÁ, Kateřina. *Liberec v prvních letech komunistické totality. Politická perzekuce a politické procesy*. In: Česko-slovenská historická ročenka 2005.

¹⁴ KARPAŠOVÁ, Mária. Josef Veverka. In: *Osobnosti v dějinách regionu 2: přednáškový cyklus*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005.

Z vydávaných sborníků jsem využila především místní Fontes Nissae.¹⁵
Celkový seznam použité literatury uvádím na konci práce.

3 Politické procesy 50. let – perzekuce sociálních demokratů

V Československu proběhly dvě vlny velkých politických procesů, jedna v letech 1948-1954 a druhá na začátku 70. let 20. století. Rozdíl mezi nimi byly ve stupních a formách perzekucí. Během prvního období docházelo ke krutějším trestům, více se používalo fyzického násilí. Podle zákona 231/1948 Sb. bylo odsouzeno nejvíce lidí za velezradu, za nezákonné opuštění republiky, za pobuřování proti republice a za šíření poplašné zprávy. Zákon 86/1950 Sb. byl považován za stejně významný.¹⁶

Celková role procesů měla více funkcí. Jednou z nich se stala i „*politická výchova mas.*“ Aby se toto mohlo uskutečnit, bylo nutné zajistit přístupnost procesů nejširší společnosti a to i s pomocí médií. Některá jednání se konala s vyloučením veřejnosti a procesy fungovaly na principu třídního boje. Šlo o tažení proti „*třídním a politickým nepřátelům*“ s obviněním například za trockismus, sionismus, sociáldemokratismus a další. Oficiální ideologické schéma a směrnici pro perzekuci a politické procesy vyhlásil ÚV KSČ v listopadu 1948.¹⁷

V druhém období se stala mezníkem rehabilitace, která začala v roce 1963. Rehabilitaci předcházelo podmíněčné propuštění nebo amnestie většiny přeživších obětí politických procesů z poloviny 50. let.¹⁸

¹⁵ Fontes Nissae IX/2008, X/2009.

¹⁶ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, pozn. 7, s. 37-49.

¹⁷ KAPLAN, Karel, pozn. 9, s. 58-68.

¹⁸ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, pozn. 7, s. 37-49.

Procesy se sociálními demokraty, ke kterým patřil i Veverka, byly jenom jedny z mnohých, způsobených komunistickou stranou a jejími funkcionáři. V Československu se uskutečnily dvě vlny těchto procesů. První proběhla v letech 1949-1950. Před soudem se octli především činitelé stojící u zrodu prozatímního ústředního vedení nezávislé sociální demokracie. Obžalovaným byly vyměřeny vysoké tresty a soudy se pak konaly i na krajské úrovni. Druhá vlna politických procesů proběhla v letech 1954-1955. Pracovníkům Státní bezpečnosti se za pomoci provokací povedlo vytvořit rozsáhlou protistátní skupinu. Žaloba vinila sociální demokraty z příprav změn režimu. Ve skutečnosti šlo o nesouhlas s oficiální politikou, jejíž součástí byla i násilná likvidace strany v roce 1948. Vyšetřovatelé používali výpovědi svých agentů-provokatérů. Dále se jim povedlo vynutit si na několika obětech příznání k „trestným činům“, které zapadaly do konstrukce procesu. V sedmdesáti případech bylo odsouzeno více než 250 sociálních demokratů, většina k vysokým trestům odnětí svobody.¹⁹

4 Politický proces s Miladou Horákovou a spol.

Tento proces sehrál důležitou roli ve vyšetřování a odsouzení Josefa Veverky, proto je nezbytné ho zmínit.

Proces s tzv. vedením záškodnického spiknutí proti republice, neboli kauza Milady Horákové a spol., byla prvním velkým případem. Svým záběrem a zásahem do tehdejší společnosti ovlivnila tolik lidí, že je označována za „monstrproces“.²⁰ Tento případ lze považovat za vzorový pro procesy nadcházející. Obžalovaní byli odsouzeni za politicky motivovaný zločin, kterého se nedopustili. Cílem byla likvidace domnělých nebo skutečných nepřátel a také výchova společnosti k poslušnosti. Obžalovaným v procesu se mohl stát kdokoli. Na žádost K. Gottwalda a R. Slánského přijeli v roce 1949 do Prahy sovětští

¹⁹ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, pozn. 7, s. 60-61.

²⁰ „MONSTRPROCES“ – jedná se o soudní proces, který byl velmi medializován. Dopředu byla vybrána určitá skupina osob, jež bylo potřeba vzorově potrestat. Jednalo se o předem připravenou akci, při níž nemohl obžalovaný klást odpor a ani námítky, odpovídalo se dle předem schválených a naučených protokolů a výsledek procesu byl znám dopředu.

poradci Lichačev a Makarov, kteří se následně podíleli na přípravách procesu.²¹ V návaznosti na tento monstrproces probíhaly menší procesy na krajské úrovni. Spojovacím článkem, mezi případem Horákové a Veverkou, byl Vojtěch Dundr.

4.1 Žaloba

Prvním bodem bylo vyhledání vhodného nepřítele, jednotlivce či celé skupiny. Při tvorbě procesu se dodržoval určitý postup. V případě Horákové byl následující: jako první musel vzejít návrh na uspořádání, následovalo vypracování scénáře, výběr a příprava „herců“, zpracování obžalovaných, zajištění svědků, zpracování soudců a prokurátorů, zajištění vhodných diváků a recenzentů, zajištění krutých rozsudků a organizace veřejného mínění.²²

V této kauze bylo obžalováno třináct osob: JUDr. Milada Horáková, Jan Buchal, JUDr. Oldřich Pecl, Závěš Kalandra, JUDr. Josef Nestával, JUDr. Jiří Hejda, František Přeučil, Antonie Kleinerová, JUDr. Bedřich Hostička, JUDr. Zdeněk Peška, JUDr. Jiří Křížek, Vojtěch Dundr a Františka Zemínová. Komunisté postavili do čela skupiny Miladu Horákovou. Všichni byli obviněni ze zločinu velezrady a vyzvědačství podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/1948 Sb.²³ Dalšími zákony nezbytnými pro tuto činnost, se stali zákon č. 232/1948 Sb. o Státním soudu a Trestní zákon č. 86/1950 Sb.²⁴

²¹ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, pozn. 7, s. 65.

²² KAPLAN, Karel. *Sociální demokracie po únoru 1948*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2011. ISBN 978-80-7239-255-1. S. 68.

²³ MILADA HORÁKOVÁ – viz. pozn. 25; JAN BUCHAL (30. května 1913-27. června 1950), člen ČSNS, štábní strážmistr SNB; OLDŘICH PECL (14. září 1903-27. června 1950), člen KSČ, majitel dolů; ZÁVĚŠ KALANDRA (10. listopadu 1902-27. června 1950), člen KSČ, novinář; JOSEF NESTÁVAL (12. prosince 1900-1. dubna 1976), člen ČSNS, poslanec, úředník; JIŘÍ HEJDA (25. února 1895-25. dubna 1985), člen ČSNS, továrník; FRANTIŠEK PŘEUCIL (9. října 1907-19. března 1996), člen ČSNS, nakladatel; ANTONIE KLEINEROVÁ (23. března 1901-23. srpna 1982), členka ČSNS, poslankyně; BEDŘICH HOSTIČKA (9. dubna 1914-30. května 1996), tajemník ČSL; ZDENĚK PEŠKA (9. května 1900-23. října 1970), člen ČSSD, univerzitní profesor-odborník na ústavní právo, poslanec; JIŘÍ KRÍŽEK (27. května 1895-1970), člen ČSL, advokát; VOJTĚCH DUNDR (25. prosince 1879-7. září 1957), ústřední tajemník ČSSD, senátor; FRANTIŠKA ZEMÍNOVÁ (15. srpna 1882-26. září 1962), členka ČSNS, redaktorka, poslankyně. Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Causa Milady Horákové, reprint vyd. z r. 1950. Praha: Levné knihy, 2008. S. 271-274.

4.2 Proces

Proces se konal ve dnech 31. května – 8. června 1950 v budově Státního soudu v Praze na Pankráci. Soudní senát tvořil předseda Karel Trudák, dále dva soudci z povolání Otakar Maroušek a Karol Bedrna a dva soudci z lidu Miloš Kučera a Jan Polanecký. Ze zástupců státní prokuratury uvádím dva nejznámější, a to Josefa Urválka a Ludmilu Brožovou-Polednovou, v té době pouze Brožovou. Proces probíhal na základě předem připravených otázkových protokolů. Když se obžalovaný odchýlil od napsaného, byl umlčen – doslova přeřván. Celý proces se v přímém přenosu vysílal v rádiu a v novinách se pravidelně objevovaly záznamy z přelíčení. Proces se dá označit za divadlo, neboť vše předem připravili, včetně rozsudků, vybrali diváky a ještě jim rozdávali vstupenky. Během přelíčení byly do soudní síně přinášeny koše s rezolucemi, v nichž „lid“ žádá nejvyšší tresty.²⁵ V roli svědka se zde objevil i sociální demokrat František Harlas, budoucí hlavní postava v návazném procesu, v němž došlo k odsouzení Veverky.²⁶

Příloha č. 1.

²⁴ K problematice procesu s Miladou Horákovou například: KAPLAN, Karel. *Největší politický proces: M. Horáková a spol.* 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-48-X; IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové.* 1. vyd. Praha: Betty, 1991. ISBN 80-900993-1-9; BOUČEK, Jaroslav. *27. 6. 1950. Poprava Závaše Kalandry.* 1. vyd. Praha: Havran, 2006. ISBN 80-86515-63-X; KAPLAN, Karel. *Druhý proces. Milada Horáková a spol. Rehabilitační řízení 1968-1990.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1431-1.

Za použití archivních záznamů byla natočena rekonstrukce procesu. Lze dohledat pod názvem Proces H na webových stránkách České televize.

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10153697395-proces-h/20756226864/>. [2012-03-15].

Příloha č. 2.

²⁵ Proces s Miladou Horákovou a spol. VLČEK, Tomáš. *Totalita* [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php.

MILADA HORÁKOVÁ (25. prosince 1901-27. června 1950); Byla významnou českou právničkou a političkou, proti které byl veden jeden z prvních politických procesů. V roce 1926 promovala na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1939 se zapojila do protinacistického odboje a stala se členkou Petičního výboru „Věrní zůstaneme“. 2. srpna 1940 byla spolu se svým manželem zatčena gestapem. Byla vězněna na Pankráci a také v Malé pevnosti v Terezíně. Soud se konal v říjnu 1944 v Dráždanech. Trest 8 let káznice se odpykávala do dubna 1945 v ženské věznici v Aichachu u Mnichova. Po propuštění se vrátila do Prahy. V letech 1945-1948 působila jako členka ústředního výboru Čs. strany národně socialistické, poslankyně Národního shromáždění, předsedkyně Rady čs. žen a místopředsdkyně Svazu osvobozených politických vězňů. Po událostech v únoru 48 odešla z politického života a pracovala jako sociální referentka Ústředního národního výboru hlavního města Prahy. 27. září 1949 byla zatčena. Více o monstrprocesu výše.

²⁶ KAPLAN, Karel, pozn. 22, s. 73.

4.3 Rozsudek

K vynesení rozsudku došlo 8. června 1950 ve 20 hodin. Ze třinácti obžalovaných dostalo 9 osob tresty v rozmezí 20 let až doživotí a 4 tresty smrti. Pro větší přehlednost uvádím toto níže v tabulce. K vykonání trestu došlo dne 27. června 1950 na dvoře pankrácké věznice. Těla popravených nebyla vydána rodinám, ale zpopelněna a uložena do hromadného hrobu ve Strašnickém krematoriu. Skutečná příčina smrti se do úmrtních listů nezaznamenávala, nýbrž se vhodným způsobem obcházela.²⁷

Tabulka č. 1

Výše trestů Horáková a spol.²⁸

JUDr. Milada Horáková	členka ČSNS	<i>trest smrti</i>
Jan Buchal	člen ČSNS	<i>trest smrti</i>
JUDr. Oldřich Pecl	člen KSČ	<i>trest smrti</i>
Záviš Kalandra	člen KSČ	<i>trest smrti</i>
JUDr. Josef Nestával	člen ČSNS	<i>doživotí</i>
JUDr. Jiří Hejda	člen ČSNS	<i>doživotí</i>
František Přeučil	člen ČSNS	<i>doživotí</i>
Antonie Kleinerová	členka ČSNS	<i>doživotí</i>
JUDr. Bedřich Hostička	tajemník ČSL	<i>28 let</i>
JUDr. Zdeněk Peška	člen ČSSD	<i>25 let</i>
JUDr. Jiří Křížek	člen ČSL	<i>22 let</i>
Vojtěch Dundr	ústřední tajemník ČSSD	<i>20 let</i>
Františka Zemínová	členka ČSNS	<i>20 let</i>

²⁷ Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice, pozn. 23, s. 271-274.

²⁸ Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice, pozn. 23, s. 271-274.

5 Politický vězeň Josef Veverka

5.1 Mládí

Josef Veverka se narodil do rolnické rodiny 4. února 1903 v Nymburce, Václavu Veverkovi a jeho ženě Anně. Když bylo Josefovi 5 let, zemřela mu matka. Václav Veverka se poté znovu oženil s Boženou Klímovou. Božena měla z předchozího vztahu dceru Marii, která byla o rok starší než Josef. V tomto manželství se narodily ještě tři děti: Božena, Milada a Oldřich.²⁹

Mladý Josef Veverka studoval na nymburské reálce, ze které byl v posledním roce studia, už po vyhlášení samostatnosti Československa, vyloučen. Důvodem byla jeho účast v mládeži československé sociálně demokratické strany, což se nelíbilo řediteli školy, který ještě smýšlel v rakousko-uherském duchu. Tento poslední ročník musel dokončit na jiné škole v Praze – Karlíně. Členem sociální demokracie se stal v roce 1920. Po maturitě se přihlásil na přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy. Studoval historii a zeměpis.³⁰ V roce 1932 získal titul doktora přírodních věd. Po promoci absolvoval roční stáž na pařížské Sorbonně, kde studoval hospodářský a koloniální zeměpis.³¹ V letech 1930-1934 pracoval jako úředník Autoklubu v Praze, 1935-1936 na Čsl. automobilovém svazu a Lize čsl. motoristů jako úředník turistických oddělení.³²

Veverka vedl aktivní politický život. Na konci dubna 1935 došlo k přejmenování Sudetendeutschen Heimatfront na Sudetendeutsche Partei.³³ V květnu se konaly parlamentní volby a již dlouhou dobu před nimi probíhala předvolební kampaň, které se účastnil sám Konrad Henlein. V již zmíněných volbách získala SdP nejvyšší procento hlasů ze všech kandidujících stran a zároveň se tak stala nejsilnější německou stranu v českých zemích. Období od parlamentních voleb až do roku 1938 se v Liberci stejně jako v celém pohraničním pásmu vyznačovalo sílící aktivitou SdP a její rostoucí nevraživostí jak k německým antifašistům, tak k českým spoluobčanům. Někteří Češi se

²⁹ KARPAŠOVÁ, Mária, pozn. 14, s. 121.

³⁰ Podle paměti E. Veverkové studoval výše zmíněné. V příspěvku od M. Karpašové je uvedeno, že to byl zeměpis, filozofie a antropologie.

KARPAŠOVÁ, Mária, pozn. 14, s. 121.

³¹ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 45.

³² KARPAŠOVÁ, Mária, pozn. 14, s. 121.

³³ Dále uváděno jako SHF a SdP.

tomuto politickému vývoji bránili. Společně vystupovali nejen čeští a němečtí sociální demokraté a komunisté, ale také i členové DDFP.³⁴ Dne 26. května 1935 se sešlo v hale libereckého výstaviště kolem 6000 účastníků svolaných českými a německými socialistickými stranami na obranu demokracie a republiky. Řečníkem byl, mimo jiné, i Josef Veverka.³⁵

V roce 1937 se Veverka stal organizačním úředníkem v Kartelu radioprůmyslu. Do Liberce se dostal začátkem roku 1937. V té době se prý hledal vhodný člověk na uvolněné místo obvodního tajemníka sociální demokracie a redaktora týdeníku Ještědský obzor. Osobou, která ho do těchto funkcí měla dosadit, byl Vojtěch Dundr, později odsouzený v procesu s Miladou Horákovou. Již během studentských let přispíval Veverka do sociálně demokratických časopisů a tíhnul k novinářské práci, a proto tuto nabídku přijal.³⁶

Rok 1937 nebyl pro Josefa Veverku zlomový jen v kariéře, ale také v osobním životě. Po příjezdu do Liberce se seznámil s Emilií Bulířovou, kterou si 24. srpna 1937 vzal. Stalo se tak po necelých pěti týdnech od jejich seznámení. Po svatební hostině prý odjeli na třídní pobyt do Harrachova. Těsně před začátkem školního roku, Emilie byla učitelkou v měšťanské škole, se vrátili do částečně zařízeného bytu v Lidovém domě v Liberci. Správou tohoto objektu byl Veverka pověřen. Alespoň takto popisuje události Emilie Veverková ve svých pamětech.³⁷

Od března 1938 docházelo k vážnějším střetům s Německem. Hitler informoval 28. března Henleina a Franka, že by chtěl vyřešit československý problém. SdP měla klást požadavky, které by byly pro čs. vládu nepřijatelné. Vedení SdP vybudovalo centrálně řízený stranický aparát. Vzbudilo dojem, že zastupuje zájmy jednotlivců v parlamentu. V sociálním sektoru se angažovalo při

³⁴ DDFP – Deutschdemokratische Freiheitspartei (Německá strana svobodomyšlná). Jedním ze členů byl i KARL KOSTKA (5. května 1870 – 8. července 1938), právník, politik a také starosta Liberce. Narodil se v Mimoní, v Praze vystudoval práva a nějaký čas působil jako praktikant při krajském soudu v České Lípě. Stal se zástupcem DDFP, která soustřeďovala značnou část německé pokrokové inteligence a odmítala se připojit k SdP. V roce 1929 se stal senátorem a také byl zvolen libereckým starostou. O sedm let později pozval do města prezidenta Beneše, který zde pronesl významný projev. V roce 1938 odstoupil z funkce starosty a později téhož roku zemřel. ANDĚL, Rudolf et. al., *Libereckým krajem. Osobnosti*. Liberec: Liberecký kraj, 2007. S. 65-66.

³⁵ KARPAS, Roman et. al., *Kniha o Liberci*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1996. S. 345-347.

³⁶ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 46-47.

³⁷ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 41-43.

zprostředkování pracovních míst. Po připojení Rakouska k říši vyhlásila SdP „náborový týden“, kdy vyzývali čs. občany ke vstupu do strany. V březnu vstoupila do strany manželka továrníka Theodora Liebiga a majitel tiskárny Stiepel s celou rodinou. Příklady svých šéfu následovali mnozí dělníci.³⁸

Téhož roku byla v květnu vyhlášena částečná mobilizace československé armády.³⁹ V té době došlo k Veverkovu zvolení za českou menšinu do libereckého městského zastupitelstva a do městské rady společně s národním socialistou Köglerem.⁴⁰ Podle vzpomínek Veverkové podnikli o prázdninách 1938 svatební cestu do Francie. Při návratu do Československa prý znovu pocítovali tíživou situaci, ve které se země nacházela. Kontrola pasu na hranicích s Německem měla trvat nepřiměřeně dlouho. Po celou cestu přes území Německa údajně stála před jejich kupé stráž a nedovolila nikomu, aby se k Veverkovým přidal.⁴¹

5.2 Okupace

Již v srpnu 1938 docházelo na hranicích s Německem k ozbrojeným srážkám a následnému stěhování a útěkům. Na libereckém nádraží bylo prý plno lidí, kteří potřebovali pomoc. Při okresním úřadě mělo dojít k ustanovení komise zajišťující pomoc uprchlíkům. Jedním ze zaměstnanců byla i Emilie Veverková, která tam pracovala jako zapisovatelka jednání. Se začátkem školního roku se přesunula do měšťanské školy v Dlouhém Mostě u Liberce. Mezitím probíhala

³⁸ BRANDES, Detlef. Liberec v krizovém roce 1938. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s. 106-123. ISBN 80-7372-146-5.

³⁹ K této problematice např.: STEJSKAL, Libor. *Drama '38 : opevnění, Češi a Němci, mobilizace na Liberecku v roce 1938. 1. vyd. Liberec: Knihy 555, 2003. ISBN 80-86660-02-8.*

⁴⁰ JAN KÖGLER (9. června 1879 – 4. června 1952) byl předsedou národně socialistické Jednoty zaměstnanců státních drah. Dále měl členství v různých spolcích, např. Sokol, Klub českých turistů. V roce 1929 byl zvolen zastupitelem za spojené české socialistické strany a od roku 1931 působil jako radní. V roce 1935 kandidoval do senátu za stranu čsl. národně socialistickou. Před válkou odešel do Prahy, odkud se po jejím skončení vrátil zpět do Liberce, kde pracoval v okresní správní komisi, později v radě ÚNV, kde byl náměstkem předsedy. Stopy jeho činnosti lze nalézt i v kulturní sféře, kde se zasadil o pravidelná divadelní představení v českém jazyce a finanční podporu z městského rozpočtu. Za své zásluhy byl 11. března 1947 jmenován čestným občanem města Liberce. Po únorových událostech roku 1948 se stáhl z veřejného života. Zemřel v ústraní 4. června 1952.

KARPAŠOVÁ, Mária. Jan Kögler: liberecký menšinový pracovník. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001, s. 113-121. ISBN 80-7083-545-1.

⁴¹ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 48-51.

jednání mezi Anglií, Itálií, Francií a Německem. Tato událost, známá jako Mnichovská dohoda⁴², vstoupila v platnost 30. září 1938. Veverkovi opustili Liberec začátkem října. Jejich novým bydlištěm se stala Mladá Boleslav. Den po příjezdu do Mladé Boleslavi se prý Josef vrátil do Liberce, aby se rozloučil se všemi, kteří zůstali. Zpět se dostal 5. října 1938 údajně posledním vlakem odjíždějícím z Liberce. Z Veverkových se prý stali bezdomovci. Občas přespávali v šatnách u hřiště, jejich situace mezi místními nebyla moc příznivá.⁴³

Edvard Beneš⁴⁴ pod tlakem okolností abdikoval a prezidentem se stal Emil Hácha. V tzv. druhé republice⁴⁵ došlo ke zrušení všech politické strany. Povoleny zůstaly pouze dvě, a to strana Národní jednoty a strana Národní práce. Josef Veverka byl po zrušení sociální demokracie převeden do Národní strany práce. Od listopadu 1938 působil jako okresní tajemník v Semilech.⁴⁶

⁴² Více k tématu např.: NĚMEČEK, Jan. *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0923-1; ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999. ISBN 80-86101-19-3; HEJL, Vilém. *Rozvrat. Mnichov a náš osud*. 1. vyd. Praha: Univerzum, 1990. ISBN 80-85207-03-6; KVAČEK, Robert. *Poslední den. Z dramatického podzimu roku 1938*. Praha: Melantrich, 1989; OLIVOVÁ, Věra. *Jan Masaryk a zápas o Československo roku 1938*, in: Jan Masaryk, diplomat, státník, humanista, Praha 1996, s. 72-88.

Příloha č. 3.

⁴³ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 51-54.

⁴⁴ EDVARD BENEŠ (28. května 1884 – 3. září 1948) byl významný politik, státník a československý prezident. V letech 1921-1922 vykonával funkci předsedy vlády. Dne 14. prosince 1935 byl zvolen prezidentem. Po Mnichovu abdikoval a odešel do exilu, kde zůstal dále činný. Dne 19. června 1946 byl znovu zvolen prezidentem, ale po událostech v roce 1948 abdikoval. V exilu a pak i po návratu do vlasti, vydával právní normy, které vstoupily do povědomí lidí jako Benešovy dekrety.

MARJÁNKO, Bedřich. Edvard Beneš. VLČEK, Tomáš. *Totalita* [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_benese.php.

K tématu např.: DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš. Politické biografie českého demokrata. Část první, Revolucionář diplomat (1884-1935)*. 1. vyd. Praha: Karolium, 2006. ISBN 80-246-1224-0; ZEMAN, Zbyněk. *Edvard Beneš. Politický životopis*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0770-7.

⁴⁵ Tzv. druhá republika – období od podpisu mnichovské dohody (29./30. září 1938) a připojení pohraničních oblastí k Německé říši do obsazení zbytku českých zemí německými vojsky (15. března 1939). Do funkce říšského komisaře pro Říšskou župu Sudety byl dosazen Konrad Henlein. Jeho úřad sídlil v Liberci. Také došlo k zániku českých politických stran, spolků a některých škol. Ve školách, které zůstaly, se vyučovalo podle nacistických osnov. Česká mládež neměla možnost navštěvovat jakékoli české střední a vyšší školy. Nevycházel český tisk, nehrálo divadlo, rozhlas, film. Podle statistických údajů zůstali Češi početně nejsilnější národnostní minoritou v Sudetské župě. Do sociálních poměrů zasáhl odchod značné části státních a veřejných zaměstnanců. ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: Češi a Němci do roku 1945*. Díl 1. 1. vyd. Stredokluky: Z. Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-68-8. S. 125-165.

. *Druhá republika, 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-718-5626-6.

⁴⁶ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 55-61.

Po Vánocích ho ústředí vyrozumělo, že hledali vhodného kandidáta na místo župního tajemníka strany práce a redaktora časopisu Stráž lidu v Mladé Boleslavi. Dne 12. března 1939 se konala schůze Národní strany práce, na níž se Veverka ujal místa řečníka. Výše zmíněné funkce vykonával do 15. března 1939, kdy došlo k obsazení Čech a Moravy nacistickými vojsky a následně vzniku Protektorátu Čechy a Morava.⁴⁷ Za několik dní měl být Veverka povolán k výslechu na gestapo. Politické strany, které zůstaly po vzniku druhé republiky, byly zrušeny a převedeny do Národního souručenství. Zde pracoval i Veverka.⁴⁸

Konec roku 1939 znamenal pro manžele změnu, 11. prosince se jim narodil syn Václav. Během února 1940 Veverka odešel z Národního souručenství a byl přijat do českého rozhlasu v Praze jako redaktor dělnické stanice.⁴⁹ Jeho nadřízeným se stal Dr. Horák, manžel Dr. Milady Horákové. Dne 31. května došlo k Veverkovu zatčení gestapem v budově rozhlasu. Ve stejný den měla proběhnout i prohlídka bytu. Následovaly výslechy jeho i manželky Emilie. Údajně se jednalo o přesun protinacistických letáků z Prahy do Mladé Boleslavi. Balíček měl obsahovat cca 10 kusů, z nichž si Veverka 2 ponechal. V Praze jej měl převzít od Karla Smělého a v Boleslavi předat Antonínu Šnýdrovi, který měl zajistit další distribuci.⁵⁰

Emilie Veverková o všem věděla, ale povedlo se jí to utajit. Po manželově zatčení jela do Prahy, kde se setkala s Dr. Horákem, který ji informoval, že jeho manželka Milada, byla také zatčena. Dr. Horákovi se prý povedlo na pár měsíců zajistit Emilii výplatu manželova platu. Mezitím byl Veverka z mladoboleslavské věznice převezen k soudnímu řízení do Drážďan, kde dostal dva roky káznice.

⁴⁷ Protektorát Čechy a Morava – období trvajícím od 16. března 1939 do 8./9. května 1945. Protektorát vznikl jako součást Velkoněmecké říše a zabíral dosud svobodná území republiky. Zdání legality okupace přinesl Hitlerův výnos z 16. března 1939. První měsíc proběhl pod vojenskou správou. Po jejím skončení převzal správu státu Konstantin von Neurath jako říšský protektor a K. H. Frank jako státní tajemník a zároveň vyšší vůdce SS a policie. Po Neurathovi převzal funkci Reinhard Heydrich, který stál v čele státu až do své smrti. Protektorát zanikl podepsáním kapitulace protokolu 8. května 1945. O den později dorazily do Prahy první jednotky Rudé armády.

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš, pozn. 45, s. 171-189.

Více k tématu např.: GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Dramatické i všední dny protektorátu*. 1. vyd. Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4.

⁴⁸ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 55-61.

⁴⁹ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 55-61.

⁵⁰ Národní archiv (NA), fond OVS/KT-OVS, Okupační vězeňské spisy - AMV 101, sg. 101-488-4, karton č. 114.

Trest si odpykával ve Waldheimu. Měl tam pracovat na výměně vlakových kolejnic. Strava byla nedostatečná, a proto si vězni prý trhali i trávu, aby alespoň trochu zahustili vodové polévky. Před uplynutím trestu byl převezen do pankrácké věznice, odkud ho 14. července 1942 propustili na svobodu. Po návratu chtěl s manželkou a malým synkem navštívit rodiče v Nymburku. Po příjezdu do Nymburka syn onemocněl zápallem mozkových blan, a jelikož neexistovala účinná léčba, tak 7. srpna 1942 zemřel. Pohřben byl v Nymburku.⁵¹

5.3 Život před Únorem 1948

Po návratu z káznice bylo nutné, aby si Veverka našel nějakou práci. I v tomto případě ho hlídalo gestapo. Ihned po propuštění se musel hlásit a také musel požádat o povolení k výkonu vybrané práce. Stal se vedoucím administrace v pražském deníku Národní práce. Neměl povolení do novin přispívat, ale nejspíše i tak byl za tu práci rád. V redakci potkal mnoho svých známých, například již zmíněného Vojtěcha Dundra, Vladimíra Rybu, básníka Jaroslava Seiferta a další. Po čase prý začal zase psát do šuplíku. V redakci se domluvil, že mu některé články otisknou v novinách pod krycí značkou.⁵²

Dařilo se mu i v osobním životě, dne 18. srpna 1943 se manželům Veverkovým narodila dcera Světluška, ale Veverka byl 22. února 1944 znovu zatčen. Tentokrát se nekonala žádná domovní prohlídka, pouze upozornili manželku na zatčení, a že může přijít s prádlem do boleslavské věznice. Dne 8. srpna 1944 se narodila dvojčata - Emilie a Ludmila. V té době došlo k převozu do Terezína. Jeho manželka Emilie i s dětmi musela změnit bydliště. V Boleslavi již nebylo bezpečno. Každou chvíli se měly ozývat poplašné sirény a nebylo možné, aby sama stihla ukrýt tři malé děti a potřebné věci. Proto se musela přestěhovat k sestře, která jí nabídla pomoc a ubytování v penzionu v Příhrazech u Turnova. Tam prožila Vánoce roku 1944. Jedenáctého dubna 1945 Veverku propustili z vězení. Nejprve byl z terezínské Malé pevnosti⁵³ převezen do Prahy na Pankrác

⁵¹ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 62-64.

⁵² VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 64-77.

⁵³ MALÁ PEVNOST – vznikla jako součást opevnění. Brzy po svém dokončení začala sloužit jako pevnostní trestnice. Do roku 1928 byla na Malé pevnosti umístěna vojenská trestnice, jediná

a poté propuštěn, i když byl označen RU (Rückkehr unerwünscht - návrat nežádoucí). Pár dní po propuštění měl Veverka dospět k rozhodnutí navštívit Mladou Boleslav, kde se nacházel byt, který ještě pořád patřil rodině. Podle manželčiny paměti se zapojil do tamějšího povstání, prožil tam bombardování, ustavování národního výboru i osvobození. Po těchto událostech měl párkrát jet za rodinou do Příhraz, odkud pokračoval do Liberce. Někdy v té době se údajně zrodil plán na vydávání severočeských novin. Z koncentračních táborů se vraceli političtí vězni, kterým se podařilo přežít. Pád režimu přinesl i návrat prezidenta Edvarda Beneše a vlády.⁵⁴

Po válce začal v Liberci organizovat vydávání severočeského deníku se sociálně demokratickým zaměřením. Spolu se spolupracovníky deník pojmenoval Stráž severu. První číslo vyšlo ještě v květnu 1945. Tisklo se v převzaté tiskárně Stiepel, která do konce války tiskla nacionálně socialistický deník Die Zeit. Veverkovými spolupracovníky byli např. Kaluha, Mikšovič, Tůma, Švec, Slavík a Mlejnková.⁵⁵

Dále se v Liberci rozvíjel politický život. Znovu se zakládaly sociálně demokratické organizace. Bývalé politické strany byly v českých zemích zredukovány na čtyři: komunistickou, národně socialistickou, sociálně demokratickou a lidovou. Dohromady tvořily Národní frontu⁵⁶. Všechny politické strany přijaly za základ práce Košický vládní program, jehož uskutečňování přineslo hluboké změny v hospodářství i politickém zřízení. První schůze komunistů proběhla v Liberci 12. května a o tři dny později začal fungovat krajský sekretariát KSČ. Sociální demokraté se v Liberci sešli poprvé 14. května. Místní organizace ČSSD byla ustavena 19. června 1945. Národní socialisté

na území tehdejšího státu. Od roku 1940 sloužila Malá pevnost jako věznice pražského gestapa. Oficiální název zněl „Geheime Staatspolizei – Staatspolizeileitstelle Prag – Polizeigefängnis Theresienstadt“ (Tajná státní policie – řídicí úřadovna státní policie Praha – policejní věznice Terezín). Po právní stránce zůstala Malá pevnost policejní věznicí až do konce okupace. Gestapo zavedlo instituci „Sonderbehandlung“ (zvláštní zacházení). Šlo o popravy bez soudního rozsudku, tedy o vraždy. Právo posílat vězně bez soudu na smrt bylo dáno služebnám gestapa. K osvobození Terezína došlo 10. května 1945.

NOVÁK, Václav et. al., *Malá pevnost Terezín*. 2. přeprac. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988. S. 56-76.

Dále k tématu např.: KULIŠOVÁ, Táňa. *Malá pevnost Terezín*. 10. vyd. Praha: Naše vojsko, 1964; *Malá pevnost Terezín*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1976.

⁵⁴ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 64-77.

⁵⁵ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 78-86.

⁵⁶ Dále uváděno jako NF.

reprezentovali střední vrstvy a drobné podnikatele. Po válce k nim přistoupila i velká část členstva neobnovených politických stran, zejména agrárníků, národních demokratů a příslušníků živnostenské strany. Nejmenší vliv měli lidovci, sdružující především věřící a katolické duchovenstvo. Ustavující schůze místního akčního aktivu ČSL v Liberci proběhla 15. června 1945.⁵⁷

Stráž severu se stala listem Národní fronty, ale časem se vrátila k původnímu zaměření. V čele zůstával Josef Veverka a ostatní politické strany dosadily do redakce své redaktory. Dalším bodem bylo ustanovení také Prozatímní národní shromáždění⁵⁸, do něhož byli na Liberecku zvoleni: J. Harus za komunisty, E. Weiland za národní socialisty a Veverka za sociální demokraty.⁵⁹ Ke složení slibu došlo 28. října 1945. Volba byla verifikována 15. ledna 1946. Současně se stal členem imunitního, vnitřně bezpečnostního a osídlovacího výboru. Dne 7. dubna 1946 podal spolu s kolegy návrh na zavedení osídlovacího příspěvku.⁶⁰ Dále interpeloval ve věcech přidělování konfiskovaného majetku podle dekretu č. 108/45. Vznášel různé dotazy a měl připomínky k dění na politické scéně.⁶¹

Na základě provedené analýzy Stráže severu⁶² je možné poukázat na Veverkovu novinářskou činnost. Z počátku se novinářině mohl věnovat naplno, což lze doložit na četnosti a rozsahu uveřejňovaných příspěvků. Po zvolení do PNS psaní omezil, ale i nadále se zabýval důležitými tématy. Z článků je patrný také Veverkův osobnostní a názorový vývoj, stejně tak i vývoj společnosti. Neměl problémy vyjádřit vlastní názor, což mu také později přitížilo. Redakce pod Veverkovým vedením pracovala nejspíše ke spokojenosti zainteresovaných osob.

V poválečných letech se nejdiskutovanějším tématem stalo vysídlení Němců. Odsun z Liberecka probíhal celkem plynule a bez vážnějších komplikací. V červnu 1945 došlo v Liberci, na Husově třídě, tzv. Výstavišti, ke zřízení

⁵⁷ KARPAŠ, Roman, pozn. 35, s. 387-389.

⁵⁸ Dále uváděno jako PNS.

⁵⁹ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 78-86.

⁶⁰ Poslanecká sněmovna. Prozatímní Národní shromáždění republiky Československé 1946 [online], [cit. 2012-02-27]. Dostupné z [www: http://www.psp.cz/eknih/1945pns/tisky/t0383_00.htm](http://www.psp.cz/eknih/1945pns/tisky/t0383_00.htm).

⁶¹ Poslanecká sněmovna. Prozatímní Národní shromáždění republiky Československé 1946 [online], [cit. 2012-2-27]. Dostupné z [www: http://www.psp.cz/eknih/1945pns/tisky/t0423_00.htm](http://www.psp.cz/eknih/1945pns/tisky/t0423_00.htm).

⁶² Státní okresní archiv Liberec (SOkA), Stráž severu 1945-1948.

Oblastního sběrného střediska barákového typu.⁶³ Střežení tábora na tzv. Výstavišti v počátcích jeho existence spadalo do kompetence strážního oddílu zřízeného místním NV v Liberci. Strážní oddíl byl poté v červnu 1945 rozpuštěn a přetransformován v tzv. pohotovostní rotu. Většina původních členů strážního oddílu se vrátila k civilnímu životu. Ti, kteří zůstali v pohotovostní rotě a ani později neodešli, byli převedeni do složek SNB.⁶⁴

Sem a také do dalších táborů ve Stráži nad Nisou a Rychnově u Jablonce byli jako první umísťováni aktivní nacisté. První transport organizovaného odsunu Němců z Liberecka vyjel 28. ledna 1946. Z okresu Liberec-město bylo v roce 1945 vysídleno do sovětské okupační zóny 34 414 Němců. V roce 1946 se jednalo o 38 transportů a v nich 25 282 Němců, z toho 13 transportů směřovalo do americké a 25 do sovětské okupační zóny. Hlavní etapa odsunu oficiálně skončila 29. října 1946 ve Dvorech u Karlových Varů. Podle zprávy Okresní správní komise v Liberci měl odsun z regionu skončit k 1. listopadu 1946, ale pokračoval dále.⁶⁵

Veverka se aktivně podílel na diskuzích o vysídlení a následném osídlování Liberce a přilehlých oblastí. I Stráž severu na svých stranách uveřejňovala mnohé články týkající se této problematiky. Veverka se ve vzpomínkách vracel například k věznění v terezínské Malé pevnosti. Odtud je možné vysledovat jeho postoj k otázkám vysídlení.

Jednou z těchto vzpomínek byl i článek, jenž napsal 14. září 1945. Příspěvek nesl název „A ještě naši Němci“.⁶⁶ Popsal zde vztahy mezi spoluvězni a zázitek ze smrti jednoho z nich, zastřeleného dozorce, ale jako důvod smrti byla uvedena „srdeční mrtvice“. Dále připomněl poválečnou situaci a vnitřní uspořádání republiky. „Nebudeme Němce sadisticky mučit a utloukat, ale

⁶³ Dále jen OSS.

K tématu více: LOZOVIUKOVÁ, Kateřina a Lenka ŠTOPPEROVÁ. Oblastní sběrné středisko v Liberci a odsun Němců. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, s. 87-119. ISBN 978-80-7372-553-2.

⁶⁴ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina. *Liberec po druhé světové válce*. Rukopis 2012.

⁶⁵ KARPAŠ, Roman, pozn. 35, s. 390-392.

K tématu aktuálně: LOZOVIUKOVÁ, Kateřina a Lenka ŠTOPPEROVÁ. Oblastní sběrné středisko v Liberci a odsun Němců. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, s. 87-119. ISBN 978-80-7372-553-2.

⁶⁶ SOKA Liberec, PC29/1945/5-9, Stráž severu, č. 92, 14. září 1945, s. 3.

nechceme s nimi mít nic společného a zejména ne vlast.“ V článku je zmiňována i osoba Wenzela Jaksche⁶⁷, v souvislosti s postojem k vysídlení Němců.

Pro podpis článků využíval více způsobů. Nejčastěji to bylo plné jméno, následované zkratkou -jv-, ale objevuje se i pseudonym Sciurus. Tohoto podpisu využil při uveřejnění série čtyř článků s názvem „*Varnsdorfský případ*“. První z nich vyšel ve Stráži severu 21. května a poslední 11. července 1947.⁶⁸ V již zmiňované sérii jsou popsány příčiny a průběh stávk, která proběhla 5. března 1947. Podle článku nechtěli varnsdorfské obyvatelé stávkovat, ale byli nuceni pod pohrůzkami násilí: „*řediteli bude rozbita huba a bude oběšen.*“⁶⁹ Většinu posledního příspěvku zabírá Veverkova závěrečná zpráva o vyšetřování. Ta zachycuje problémy při vyšetřování a poskytuje závěr, ke kterému vyšetřovací komise bezpečnostního výboru ÚNS dospěla. Došlo k objasnění vlastnických práv na firmu Julius Beer ve Varnsdorfu, jež byla za okupace prodána Němci Josefu Eichlerovi, v květnu 1945 dána pod národní správu a nakonec zkonfiskována. Zrušení konfiskace proběhlo 11. února 1947 a továrna měla být navrácena potomkům původního majitele Julia Beera na základě restitučního opatření ze 4. března. K tomu nedošlo, neboť 5. března byl vystaven výměr o nové konfiskaci. Stejněho dne proběhla, již výše zmíněná, stávka.⁷⁰

Ve stejné době Veverka řešil také otázku bydlení. On bydlel v Liberci, rodina stále ještě v Příhrazech u Turnova a stále měli mít byt v Mladé Boleslavi. Stěhování bylo nejspíše velmi náročné. Jak časově, tak i z finančního hlediska. Novým domovem se pro rodinu stala vila po župním hejtmanu Dr. Kreisselovi.

⁶⁷ WENZEL JAKSCH (25. září 1896 – 27. listopadu 1966) byl českoněmecký sociálnědemokratický politik. Dále zastával funkci redaktora listu Sozialdemokrat. V letech 1919-39 byl poslancem Národního shromáždění. Deset let strávil v emigraci ve Velké Británii. V roce 1949 se vrátil do Německa, kde se zapojil do několika organizací. Od roku 1951 až do své smrti působil jako předseda Seliger-Gemeinde. Zahynul při autonehodě.

Jaksch Wenzel. CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století* [online]. 2. rozš. vyd. Praha: Libri, 1998 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z www:

<http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=9&name=JAKSCH+WENZEL>.

⁶⁸ SOKA Liberec, PC29/1947/4-6, Stráž severu, č. 118, 21. května 1947, s. 3; Stráž severu, č. 119, 22. května 1947, s. 3; Stráž severu, č. 121, 24. května 1947, s. 3; SOKA Liberec, PC29/1947/III., Stráž severu, č. 160, 11. července 1947, s. 3.

⁶⁹ SOKA Liberec, PC29/1947/4-6, Stráž severu, č. 118, 21. května 1947, s. 3.

⁷⁰ SOKA Liberec, PC29/1947/III., Stráž severu, č. 160, 11. července 1947, s. 3.

Více k případu: SEDLÁK, Petr. *Jmenuji se Emil Beer aneb pokus o životopisné porozumění*. ARBURG, Adrian von, Tomáš DVOŘÁK a David KOVARÍK. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. 1. vyd. Brno: Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010, s. 352-369. Země a kultura ve střední Evropě, sv. 15. ISBN 978-80-86488-70-7.

Dům byl tak velký, že sestěhování dalších členů rodiny nepředstavovalo problém. Dalšími nájemníky se stala maminka Emilie s přítelem a také Josefův mladší bratr Oldřich, úředník okresní nemocenské pokladny v Liberci. Veverka často dojížděl do Prahy do sněmovny a jako krajský předseda sociální demokracie trávil mnoho času na schůzích a po návratu domů psal úvodníky do Stráže severu. Podle vzpomínek manželky mu byla neocenitelnou pomocnicí. Často přepisovala články na stroji, aby mohly jít ráno do tiskárny.⁷¹

Od této činnosti byl údajně už jen malý krůček k zapojení do dění kolem sociální demokracie. Emilie se měla věnovat ženskému hnutí a pomoci v péči o dítě. Při Okresní péči o mládež v Liberci došlo ke zřízení Odboru ochrany matek a dětí, kde Emilie Veverková zastávala funkci předsedkyně. V roce 1948 musela tuto funkci opustit. Dále snad zastupovala ženy v Osvětové komisi v Liberci. Veverka se také snažil podporovat smíšená česko-německá manželství a jejich přijetí v Československu. Na tuto situaci se snažil upozornit i ve sněmovně, ale jeho ojedinělý hlas měl být vždy přerušen komunisty.⁷² Komunistický poslanec Vodička mu údajně ve sněmovně předhodil, že se zastává Němců proto, že má manželku Němku. Za tento postoj si vysloužil plakát, na kterém česká veverka podává ruku německé myši a pod tím je text: „*Ty se musíš zastávat Němců, ty je máš za příbuzné*“.⁷³

Podobné přestřelky byly prý docela časté. Ve Stráži severu⁷⁴ se objevil obrázek, který reagoval na plakát od komunistů. Zobrazoval vysoký strom, na němž visí budka s otvorem pěticípé hvězdy. Z něj vystrkuje hlavu vrána a pokřikuje na veverku, která sedí o několik větví níže a loupe oříšky. Zpod zdviženého ohonu jí přitom padá trus na dole pod stromem rozevřený list, na němž je nápis Světový formát. Podle paměti Veverkové zavedli komunisté pro svůj deník Rudé právo velký (světový) formát. Reakcí na tento článek mělo být vyprodání čísla a zvýšení počtu předplatitelů.⁷⁵

Dalším důležitým momentem v životě manželů bylo narození syna Zdeňka dne 2. dubna 1946. Při zápisu do městské matriky měl malého držet předseda

⁷¹ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 78-86.

⁷² VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 78-86.

⁷³ KARPAŠOVÁ, Mária, pozn. 14, s. 127.

⁷⁴ SOKA Liberec, PC29/1946/4-6, Stráž severu, č. 115, 18. května 1946, s. 4.

⁷⁵ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 78-86.

vlády a předseda sociální demokracie Zdeněk Fierlinger. Jelikož se tou dobou blížily volby, komunisté se snažili ovlivnit redakci a odvolat Veverku z čela. To se jim nepovedlo a Veverka prohlásil Stráž severu novinami sociálně demokratickými.⁷⁶

Veverka byl již v této době sledován a 18. dubna 1946 došlo k předvolání k výslechu, ještě v roli svědka, ve věci redaktora Janaty⁷⁷ a jeho údajného napomáhání nacistickým složkám. Veverka vylíčil, za jakých okolností se s Janatou seznámil, kde později pracoval a byl úkolován ve věcech, ve kterých Veverka po svém návratu z káznice mnoho nezmohl. Dále sbíral důležité informace, jichž se využívalo ke zmatení německých zpravodajských služeb.⁷⁸

Významnou událostí, která ovlivnila situaci nejen na Liberecku, byly parlamentní volby v květnu 1946. Stráž severu informovala čtenáře o přesném datu voleb, a to 26. května. Zároveň se v již zmiňovaných novinách objevila zpráva o vraždě štábního strážmistra SNB, jež měla za následek posílení protiněmecké nálady. Poté následoval zákaz vycházení pro Němce mezi 20. a 6. hodinou. Další důležitou událostí byl začátek znárodňování. I před těmito volbami probíhala agitace, jejíž intenzita stoupla v březnu. Boje probíhaly mezi komunisty a národními socialisty ve spolupráci se sociálními demokraty. Stráž severu se snažila o zachování nadstranického pohledu a plnění funkce nezávislého informátora, který se nezapořil do předvolební kampaně.⁷⁹ Vliv voleb se projevil i na oslavách (1. květen, 9. květen etc.) a zapříčinil vznik nových deníků. Stráž severu, která byla původně deníkem pro celou Národní frontu, se stala z velké míry deníkem sociálních demokratů, ti začali vydávat i Severočeský obzor. Národní socialisté se prezentovali veřejnosti vedle mutační verze Svobodného slova také v týdeníku Pohraničí. Komunisté povýšili před volbami Nástup severu, původní tiskový orgán OV KSČ v České Lípě, na týdeník krajského výboru.⁸⁰

⁷⁶ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 78-86.

⁷⁷ ALOIS JANATA (18. července 1908) – byl členem krajského výboru sociální demokracie, spolupracovníkem Josefa Veverky ve Stráži severu, kterou pomáhal zakládat. Dále pracoval jako statistik v Pozemních stavbách v Liberci. Spolu s Veverkou a dalšími odsouzen v případě Urban a spol. Více v kapitole 3.8.3 této práce.

Archiv bezpečnostních složek (ABS), H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611, Akce Frída.

⁷⁸ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611, Veverka Josef.

⁷⁹ KARPAŠ, Roman, et. al, pozn. 12, s. 401-404.

⁸⁰ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, pozn. 64, s. 5-6.

V těchto prvních poválečných volbách vyhráli komunisté, v okrese Liberec-venkov byli druhou nejvolenější stranou sociální demokraté. Na základě voleb bylo sestaveno Ústavodárné národní shromáždění.⁸¹ Dne 26. května 1946 došlo k Veverkovu delegování do ÚNS.⁸² Stále zastával funkci v bezpečnostním, osidlovacím a technickém výboru. Na červnovém zasedání se vyjádřil k provádění dekretu č. 33/1945 Sb. o úpravě československého státního občanství. Spolu s dalšími poslanci kladli otázky o urychlení vyřizování žádostí o národní spolehlivosti, dále se pak zajímali o lhůtu, ve které by bylo možné podat žádost o vrácení čsl. občanství německým manželům z tzv. smíšených manželství.⁸³

Od roku 1947 podnikal služební cesty do zahraničí. Přesněji 5. února 1947 žádal o prodloužení a rozšíření platnosti cestovního pasu, který mu byl vydán 30. července 1946 před služební cestou do Paříže. Potvrzení vydané Národním shromážděním sloužilo k urychlení žádosti a potřebným změnám. Referát národní bezpečnosti okresního a místního národního výboru v Liberci vydal prohlášení, že nemá žádných námitek proti rozšíření platnosti pasu poslance Veverky. Platnost byla rozšířena na všechny státy v Evropě, Asii, Africe a Americe a prodloužena do 31. ledna 1948.⁸⁴

Pracovníci StB zpracovali v dubnu 1947 situační zprávu o stavu politických stran v zemi. Agenti StB ve zprávě uvádějí, že sociální demokraté dobře spolupracují s komunisty. Prý panovala shoda v otázce budování republiky a pouze v dílčích otázkách docházelo k negaci, převážně od starousedlíků. Poslanec Veverka a jeho Stráž severu údajně měli neblahý vliv na vývoj celé této situace.⁸⁵

Veverka byl činný i ve veřejném životě. Svědčí o tom záznamy jeho projevů na veřejných schůzích. Mimo jiné šlo o schůzi sociálních demokratů v Dolní Poustevně konané dne 22. dubna 1947. Veverka pronesl řeč, ve které se zmiňuje o síle a vlivu jednotlivých politických stran, dále pak o situaci

⁸¹ KARPAS, Roman, pozn. 12, s. 401-404.

Ústavodárné národní shromáždění – dále uváděno pod zkratkou ÚNS.

⁸² ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2.

⁸³ Ústavodárné NS RČS 1946-1948, tisk 2, *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Digitální archiv* [online]. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0002_00.htm.

⁸⁴ NA, PŘ 1941-1951, fond Policejní ředitelství Praha II - všeobecná spisovna - 1941-1950, sg. V2827/5 Veverka Josef, karton č. 12359.

⁸⁵ ABS, 2M, fond Archiv bývalého politického zpravodajství, sg. 2M 11419.

předcházející vytvoření nové ústavy. Ve dnech 17. a 18. května se konal krajský sjezd sociální demokracie v sále Lidových sadů v Liberci. Zúčastnilo se ho na 1000 delegátů z celého kraje, také poslanci Stejskal a Veverka, ministr Václav Majer a bývalý senátor Vojtěch Dundr. Volil se i předseda sociální demokracie libereckého kraje. Znovu se jím stal Josef Veverka.⁸⁶ Ten se i nadále snažil o zachování bezpečnosti v Liberci, Jablonci a okolí. Dokonce se kvůli tomu obrátil i na zemského velitele SNB, aby mu zabránil v přemístění příslušníků SNB z kraje. Stalo se tak dopisem z 3. července 1947. Odpověď přišla o 6 dní později. Korespondence mezi Veverkou a zemským velitelem trvala skoro celý měsíc, během kterého Veverka požadoval vysvětlení přesunů a také vyslovil podezření, že se tak děje z politických důvodů. Bylo mu doporučeno, aby se obrátil na ministerstvo vnitra, jakožto nadřízený orgán SNB.⁸⁷ Po této zkušenosti napsal Veverka, pod pseudonymem Sciurus, článek do Stráže severu⁸⁸, která jej otiskla 21. srpna toho roku. Zhodnotil v něm situaci partyzánů a vhodnosti obrany státu.⁸⁹

Výše zmíněný pas měl využít v létě 1947 při cestě do Curychu na mezinárodní sjezd socialistických stran, kam byl vyslán spolu s několika dalšími lidmi z Ústředního výboru strany. Manželka Emilie letěla také. Měla to pro ni být první cesta letadlem. Všechny náklady spojené s touto cestou si prý musela hradit sama, ale to neměnilo nic na tom, že se mohla zúčastnit mezinárodních jednání a patrně byla pozvána i na prohlídku města, základní školy a domova pro seniory. Pozvání na tyto akce přišlo pravděpodobně od žen z místní soc. dem. organizace. Emilie se jako delegátka žen za kraj Liberec zúčastnila podzimního brněnského celostátního sjezdu sociální demokracie.⁹⁰ Ze dne 25. října pochází článek ze Stráže severu popisující sjezd socialistické strany v Rakousku, jehož účastníkem byl i Veverka spolu s dalšími dvěma delegáty. Na konferenci informoval také o sloučení české a slovenské sociální demokracie.⁹¹

⁸⁶ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2.

⁸⁷ ABS, 304, fond Různé bezpečnostní spisy po roce 1945, sg. 304-78-4.

⁸⁸ SOkA Liberec, PC29/1947/III., Stráž severu, č. 194, 21. srpna 1947, s. 3.

⁸⁹ ABS, 304, fond Různé bezpečnostní spisy po roce 1945, sg. 304-106-3.
Příloha č. 4.

⁹⁰ VEVRKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 86-88.

⁹¹ SOkA Liberec, PC29/1947/10-12, Stráž severu, č. 250, 25. října 1947, s. 1.

5.4 Únor 1948

Ze 12. února 1948 pochází úřední záznam obsahující informace o schůzi konané v hostinci na Rybníčku, svolané sociálními demokraty, jejímiž řečníky byli poslanec Josef Veverka a Elfrýda Geigerová.⁹² Podle záznamu měl Veverka prohlásit, že si „ministerstvo vnitra vydržuje americké agenty provokatéry. Autora zprávy nelze identifikovat, protože se na dokumentu nachází pouze nečitelná paraafa.“⁹³

Oblastní úřadovna StB v Jičíně přijala 21. února oznámení o pobuřování a šíření nepravdivých zpráv tiskem. Dne 17. prosince 1947 se Veverka ve Stráži severu nelichotivě vyjádřil o předsedovi ONV ve Vrchlabí.⁹⁴ Dovolil si ho kritizovat pro špatné nakládání s financemi a jejich zbytečným plýtváním. Dále upozornil na předsedův sklon ke shromažďování majetku k soukromým potřebám. Měl vlastnit tři auta, větší vilu, vybavenou chatu i s pozemkem, kterou prý získal za minimální částku a mít zvýšený plat.⁹⁵ Pro údajnou pomluvu byla na redakci, potažmo na Veverku osobně, podána žaloba. Celý případ se řešil až v březnu 1948, v době, kdy stál v čele redakce Josef Gabriel. Ten nabídl poškozenému písemnou omluvu, jež Stráž severu otiskla.⁹⁶

Celý rok 1948 byl pro Veverku těžký. Stráž severu se stále snažila informovat o situaci, ale všeobecně se věřilo slibům komunistů o přidělování zemědělské půdy, o rozvoji malých živností a jiných výhodách. Došlo také k rozporům uvnitř strany sociálně demokratické, jak bude popsáno dále. Veverka měl spolu s manželkou jezdit na schůze i do ostatních krajských organizací, kde se prý snažili získat podporu a upozornit na možné následky nástupu komunistů k moci. Konec února přinesl v rychlém sledu mnoho události.

K samotnému převratu došlo 25. února, ale je potřeba poukázat na dny, které tomu předcházely. Již od 17. února, kdy zasedala vláda, a zástupci 3 stran požadovali splnění vládních usnesení, věděli komunisté o chystané demisi.

⁹² Více o Elfrýdě Geigerové a jejím případě např.: DOUBOVÁ Veronika, *Politické procesy 50. let*, Diplomová práce, FP TUL, Liberec 2010, s. 61-69.

⁹³ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podsvazek 8., Veverka Josef.

⁹⁴ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2.

⁹⁵ SOkA Liberec, PC29/1947/10-12, Stráž severu, č. 293, 17. prosince 1947, s. 4.

⁹⁶ GROMAN, Martin. Liberecká Stráž severu a rok 1948. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 49-72. ISBN 978-80-7372-432-0.

V následujících dvou dnech probíhala setkání ministrů s prezidentem Benešem a dále také jednání ve vládě. O průběhu událostí rozhodla strana sociálně demokratická. Na jejích představitelích záleželo, zda podpoří komunisty, nebo vláda padne. Ministři tří nekomunistických stran podali 20. února demisi do rukou prezidenta. Sociálně demokratičtí ministři a nestranný ministr zahraničí Jan Masaryk ⁹⁷ tento krok neudělali. Gottwald ⁹⁸, který pravidelně hovořil s prezidentem, ještě ten den jasně vyjádřil postoj komunistů k nastalé situaci. Benešovi oznámil, že by bylo nejlepší demisi přijmout a sestavit novou vládu. Již den po demisi se ve velkých městech konala masová shromáždění, kde účastníci poslouchali Gottwaldův projev k ustavení akčních výborů Národní fronty. ⁹⁹ Dne 24. února se konala hodinová generální stávkou, které se zúčastnilo přes 2,5 milionů občanů. Komunistické vedení obdrželo dopis od prezidenta, jenž v něm doporučoval návrat ke spolupráci v Národní frontě a řešení krize dohodou všech politických stran. Následujícího dne, 25. února, předložili Gottwald, Nosek a Zápotocký prezidentovi návrh na novou vládu. Ten nejprve váhal, ale nakonec návrh podepsal. Do čela vlády se znovu dostal Klement Gottwald. Tímto krokem získali komunisté třináct křesel, tři ministři nepatřili k žádné straně a ostatní byli příslušníky nekomunistických stran, zcela závislí na KSČ. ¹⁰⁰

Po převzetí moci zabrali komunisté, jako první, redakci Stráže severu, jež jim již dlouhou dobu vadila. Zástupci krajského akčního výboru přišli dosadit nového šéfredaktora Gabriela, dosavadního zpravodaje krajského deníku Práce.

⁹⁷ JAN MASARYK (14. září 1886 – 10. března 1948); Byl český politik. Působil v diplomatických službách. V letech 1925-1938 byl vyslancem v Londýně. Zastával také funkci ministra zahraničí v Benešově exilové vládě. V této funkci zůstal i po návratu do Prahy v červenci 1945. Během únorových událostí roku 1948 se nepřipojil k dalším demokratickým ministrům a demisi nepodal. Dne 10. března 1948 byl nalezen mrtvý pod okny služebního bytu v Černínském paláci. CYSAŘOVÁ, Jarmila. Jan Masaryk. VLČEK, Tomáš. *Totalita* [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_masarykj.php.

Více k tématu např.: KOSATÍK, Pavel a Michal KOLÁŘ. *Jan Masaryk. Pravdivý příběh*, 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0736-7; KREMLIČKOVÁ, Ladislava, ed. *Jan Masaryk. Úvahy o jeho smrti*, 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2005. ISBN 80-86621-10-3; STERLING, Claire. *Případ Masaryk*. 1. vyd. Praha: Agentura LepreZ, 1991. ISBN 80-900821-0-6.

⁹⁸ KLEMENT GOTTWALD (23. listopadu 1896 – 14. března 1953); Byl komunistický politik a československý prezident. Již v únoru 1929 se dostal do vedení KSČ, na post generálního tajemníka. V listopadu 1939 emigroval do Sovětského svazu, odkud se vrátil r. 1945. V jeho osobě se spojily dvě nejdůležitější funkce ve státě. Od roku 1945 zastával funkci předsedy KSČ a od r. 1948 také funkci prezidenta. Zemřel 14. března 1953. Již za jeho života se kolem něj vytvořil kult osobnosti. Klement Gottwald. VLČEK, Tomáš. *Totalita* [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_gottwaldk.php.

⁹⁹ KAPLAN, Karel, pozn. 8, s. 157-165.

¹⁰⁰ KAPLAN, Karel, pozn. 8, s. 166-168.

Alois Janata, zastupující redaktor, je odmítnul s tím, že nemůže předat redakci v nepřítomnosti dosavadního šéfredaktora Veverky. Když se Veverka vrátil z pražského zasedání ČSSD, tak Gabriela vyhodil a dům uzavřel. Reakcí na tuto akci byl příchod dělníků, kteří vyrazili vrata a redakci obsadili. Stráž severu vyšla následující den už pod hlavičkou Ústřední orgán KAV NF.¹⁰¹

Další ranou se pro Veverku stal dopis ze Svazu českých novinářů, liberecké odbočky, kterým mu dávali na vědomí, že byl 25. února 1948 vyloučen z řad jejích členů pro neustálé hrubé útoky na KSČ, orgány SNB a orgány lidovlády.¹⁰² Mělo následovat vyloučení manželů Veverkových z řad sociálních demokratů a oznámení této skutečnosti rozhlasem.¹⁰³

Strana sociálně demokratická se čtyři měsíce po převratu sloučila se stranou komunistickou. Již v době před samotným sloučením byl patrný rozkol ve vlastních řadách. Došlo k rozdělení na dvě křídla. „Levice“ se přikláněla ke sloučení s KSČ a spatřovala v tomto kroku důležitý bod pro rozvoj. „Pravice“ si zachovávala odstup a spojení odmítala. Strana viděla v těchto lidech skutečné i potenciální nepřátele. Pro vstup do KSČ bylo nutné podat tzv. slučovací přihlášku, následovala přijímací prověrka, kterou měla na starosti komise složená z komunistů a sociálních demokratů. Sociální demokracie po únoru 1948 nezanikla, avšak zde nemohla oficiálně existovat, proto se její existence prosadila ve dvou úrovních – v exilu a ilegálně. V exilu fungovala díky podpoře britské Labour Party¹⁰⁴ a dostala možnost využívat časopis Londýnské listy.¹⁰⁵ Vyloučením Veverkových vše teprve začalo. Po pár dnech si měli všimnout, že jsou hlídáni. Na chodníku podél vchodu do vily měl stále přecházet muž v civilu. Údajně se přidaly i anonymní telefonické výhrůžky, pak došlo k odpojení telefonu. Někteří místní obyvatelé měli dokonce zajít tak daleko, že začali sbírat podpisy pro vystěhování Veverkových z Liberce. To se nepodařilo, ale pro Veverku to byl podnět k dobrovolnému odchodu. Rodina se v květnu 1948 vrátila do Nymburka, do domu Josefových rodičů. Z honosné vily s moderním zařízením

¹⁰¹ KARPAŠ, Roman, pozn. 12, s. 408-409.

¹⁰² ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV.

¹⁰³ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 91-95.

¹⁰⁴ Více o Labour Party: http://www.labour.org.uk/history_of_the_labour_party

¹⁰⁵ KAPLAN, Karel, pozn. 22, s. 11-27.

se ocitli v domku, k němuž byla přistavena prádelna s vanou a záchod s vchody ze dvorku.¹⁰⁶

Začátkem října se Veverka jel podívat do Liberce a při té příležitosti mělo dojít ke schůzce s Aloisem Janatou, Františkem Šádkem a Antonínem Kračmarem. Dne 23. října bylo podáno hlášení o činnosti Veverky od jeho příchodu do Liberce až po současnost.¹⁰⁷ Omylem došlo k vypuštění zprávy, že se Veverka nachází v emigraci, přesněji v Římě. Šetřením, které následovalo, se prokázal omyl a záměna osob. Desátého prosince 1948 byla napsána zpráva o Veverkově možné návštěvě Vojtěcha Dundra v Lidovém domě. Zpráva končí žádostí o zjištění účelu Veverkových cest, a zda neslouží jako politická spojka.¹⁰⁸ Koncem ledna 1949 vznikla agenturní zpráva o Veverkově ilegální činnosti. Bylo zde upozorňováno na to, že nikde nepracuje, ale i přesto nežije ve špatných podmínkách. Také zmiňují Veverkova dlouholetého přítele Jiřího Verneru, podezřelého pro protistátní činnost.¹⁰⁹ Dalším člověkem, jenž se objevuje ve spisech společně s Veverkou, je Jiří Löwy. Jeho přítel a kolega redaktor ze Stráže severu. Údajně založil organizaci „Hnutí Jana Masaryka, složka III. národního odboje“, jejímž účelem mělo být rozvracet zřízení a společenskou soustavu republiky. Také vytvářel protistátní letáky „Hlas svobody“ a „Listy svobody“. Dne 16. listopadu 1948 došlo k Löwymu zatčení pro údajnou protistátní činnost.¹¹⁰

5.5 Zatčení

Po únoru 1948 StB považovala Veverku za osobu nebezpečnou, a proto zůstával pod jejím dohledem. Dne 3. března 1949 v 19:45 došlo k jeho opětovnému zatčení a následnému převozu z Nymburka do Prahy, Bartolomějské ulice, kde měla StB své velitelství.¹¹¹ Stejného dne napsala jeho manželka Emilie dopis ministru vnitra, ve kterém žádala o urychlení vyšetřování s přihlédnutím, že

¹⁰⁶ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 91-95.

¹⁰⁷ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podvazek 8., Veverka Josef.

¹⁰⁸ Příloha č. 5.

¹⁰⁹ ABS, 305, fond Ústředna Státní bezpečnosti po roce 1945, sg. 305-365-6.

¹¹⁰ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2.

¹¹¹ Příloha č. 6.

StB u nich nenalezla žádné závadné dokumenty a je přesvědčena o nečinnosti manžela ve věcech protistátních.¹¹²

Podle dochovaných dokumentů byl Veverka poprvé vyslýchán dva dny po zatčení. Těžiště výslechu se nacházelo v jeho činnosti v roce 1948 a spolupráci s Löwym, Koutským, Špačkem a Schwarzovou. Další otázka se týkala Veverkových častých cest do Liberce. On vše vysvětlil léčením a nemožností provádět jej doma. Teprve po čase mu lékař předepsal domácí kúru, proto mohl do Liberce dojíždět pouze k reviznímu lékaři. Pro nedostatek volného času téměř omezil veškeré styky s dřívějšími spolupracovníky. Výslech pokračoval 7. března. Vyslýchající pokládal nejspíše stejné otázky, jen trochu pozměněné, neboť odpovědi jsou skoro totožné a na pár místech rozšířené. Z důvodu, pro vyšetřovatele, neuspokojivého výsledku šetření nedošlo k informování Veverkovy rodiny. Ke konci března došlo k Veverkovu propuštění na svobodu.¹¹³ Dle archiválií je patrné, že Veverka byl po propuštění sledován agenty zjišťujícími jeho chování v běžném životě.

V září měla přijít výzva, aby se dostavil na Okresní úřad v Nymburce. Jeho žena šla s ním. V příslušné kanceláři jim prý bylo sděleno, že došlo k rozhodnutí zařadit Veverku na dva roky do pracovního tábora v Jiřetíně. Údajně se vyhýbal práci a nesouhlasil s lidově demokratickým zřízením. To Veverka odmítl s tím, že je invalidní. Druhý den se měl dostavit na lékařskou prohlídku, ale noc musel strávit v místní věznicí. Po prohlídce došlo k jeho propuštění.¹¹⁴ Státní bezpečnost podala návrh na umístění do tábora nucených prací, ale v Nymburku to nebylo přijato.¹¹⁵ Krátce po těchto událostech přišla Veverkovi výzva, aby se dostavil na úřad práce. Dostal pracovní místo v kanceláři Kralupských mlýnů v Nymburce. V srpnu 1949 proběhla v podniku Henab sbírka, mezi několika zaměstnanci, na podporu Veverky a jeho rodiny. Bylo to odhaleno, ale nepodařilo se zjistit konkrétní osoby, které přispěly, a tak unikly trestu.¹¹⁶

¹¹² Příloha č. 7.

¹¹³ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podsvazek 8., Veverka Josef.

¹¹⁴ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 96-97.

¹¹⁵ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614-MV.

¹¹⁶ ABS, 304, fond Různé bezpečnostní spisy po roce 1945, sg. 304-251-5.

5.6 Výsledky, prohlídky

Výslech tvořil neodmyslitelnou součást přípravy procesu. Výsledky jako takové lze rozdělit následovně: normální, dlouhodobé a noční, nepřetržité, ostré, udržovací, na životopis, konfrontace a k někomu. „Normální“ výsledky probíhaly až tehdy, kdy vyšetřovaný projevil ochotu spolupracovat. Také se při fyzické i psychické násilí udržovalo na nejnižším stupni. Dlouhodobé a noční výsledky měly přinést požadované odpovědi v důsledku únavy. Nepřetržité byly následujícím stupněm. Vyšetřovatelé se při nich střídali, vyšetřovaný neměl žádnou možnost odpočinku. Ve většině případů došlo ke zlomení odporu a k podpisu výpovědi. Při ostrém výsledku docházelo k používání fyzického násilí, ale také nadávkám. Udržovací výslech se používal před soudním přelíčením. V případě psychicky zlomených lidí se trénovali naučené odpovědi. Pro obviněné, kteří stále odmítali přiznání, se nic neměnilo a výslech se prováděl jako normální. Na životopis se vyslýchalo v případech, kdy nebyl žádný podklad o trestné činnosti. Vyšetřovaný musel vyprávět životopis a vyšetřovatel hledal určitá místa, která si nechával vysvětlit, a v nichž byla spatřována možnost nevhodné činnosti.¹¹⁷ V kauze Josefa Veverky lze toto tvrzení doložit na výsledku z 26. června 1950, kdy Veverkova výpověď začíná vlastním životopisem a teprve poté je přistoupeno k dalším otázkám.¹¹⁸

Během výsledků vyšetřovatelé střídali role „hodného“ a „zlého“, čímž se snažili podlomit psychickou odolnost vyslýchaného. Ve většině případů se to setkávalo s úspěchem a člověk se raději přiznal „hodnému“, který sliboval různé úlevy, např. neobtěžování rodiny, lepší zacházení ve vězení a další. Po výsledku se podezřelý obvykle odváděl zpátky na celu. Většinou vyšetřovatelé s výsledkem končili tak, aby zatčený neměl možnost spát. Pokud ano, tak pouze na pár hodin a při rozsvíceném světle, aby došlo k časové dezorientaci. V cele musel ležet na zádech a ruce mít na dece. Při jakémkoliv neuposlechnutí byl buzen a nucen chodit. Cela měla plochu necelých 6 m², zaklápěcí lůžka se slabou matrací a dále 2 sklápěcí sedátka a malou stolní desku, okna neprůhledná. Osobní věci, jako zubní kartáček, pastu, brýle a další, se musely nechávat na chodbě. Každé ráno

¹¹⁷ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-024-4. S. 137-145.

¹¹⁸ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-6301/124 MV, objekt č. DP23508

měl vězeň právo použít výše uvedeného, ale pouze na 20 minut. Další často využívanou možností bylo nasazení agenta na společnou celu. Jeho úkolem se stal rozhovor s obviněným a snaha o zjištění nějakých informací, jichž by se dalo využít při dalším výslechu. Také nabádal k přiznání a poukazoval na výhody tím získané.¹¹⁹

Ještě před zatčením docházelo k domovním prohlídkám. Agenti StB podezřelou osobu sledovali a čekali, až odejde z domu, pak provedli prohlídku. Snažili se vše nechat v původním stavu, ale ne vždy se jim to dařilo. Ani při takto zjevných důkazech neměli podezřelí žádnou možnost dovolat se spravedlnosti. Bylo k tomu přihlíženo jako k odmítání spolupráce a tím pádem i přiznání viny. Tyto akce stále spadali do přípravné fáze procesu.¹²⁰

6 První proces – Harlas a spol.

Osudným dnem se pro Veverku stal 5. červen 1950, kdy mu měl být zřízencem národního výboru doručen lístek, aby se dostavil na národní výbor. Ve své pracovně údajně nechal hodinky a snubní prsten. Poblíž národního výboru byl snad zastaven třemi muži v civilu a vyzván, aby s nimi nastoupil do auta. Poté mělo dojít k jeho převozu na Pankrác. Manželka o něm neměla žádné zprávy, proto se šla ptát na národní výbor, kde nic nezjistila. Informace získala až v kanceláři Kralupských mlýnů. Zde obdržela informace o Veverkově zatčení, celkově pátém. Za nacistické okupace byl zatčen dvakrát, za komunistického režimu třikrát.¹²¹ O den později dostal Veverka k podpisu dokument o zajišťovací vazbě. V něm chybí jakékoliv důvody pro zadržení, pouze je uvedeno, že: „*jste důvodně podezřelý, že dle zákona 231/48 Sb.*“¹²² Údajně až po letech se měl manželce svěřit s pravým důvodem svého zatčení. V té době zrovna probíhal

¹¹⁹ HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*, 1. vyd. Praha: Univerzum, 1990. ISBN 80-85207-01-X. S. 150-173.

¹²⁰ HEJL, Vilém, pozn. 119, s. 149.

¹²¹ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 98-99.

¹²² ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, objektový svazek Harlas František a spol.

proces s Miladou Horákovou a spol. a během výslechu Vojtěcha Dundra padlo Veverkovo jméno, proto si pro něj okamžitě přijeli.¹²³

První z dochovaných výpovědí z vyšetřovacích spisů byla datována dnem 26. června 1950. O době mezi zatčením a výslechem se v archiváliích nenachází žádný záznam. Jedna z otázek zněla: „*Za jakých okolností jste vešel ve styk s ilegálním vedením záškodnické skupiny, která se zodpovídala ze svých zločinů v době Vašeho zatčení?*“ Veverkova odpověď se vyšetřovatelům nelíbila, a proto na něj hned zaútočili, že nemluví pravdu, že Dunder a Peška před státním soudem potvrdili jeho účast v protistátní organizaci. Dále vyšetřovatelé citovali Dundrovu výpověď, ve snaze přimět Veverku k potvrzení napsaného. Údajně podle Dundrových slov měl Veverka organizovat podvratnou činnost na Nymbursku. Výslech končí následující otázkou a odpovědí:

„*Chcete ještě nyní popírat svou protistátní činnost, které jste se dopustil napomáháním záškodnického vedení proti republice svou pasivitou?*“

„*Pod tíhou důkazu a argumentů doznávám, že jsem svým pasivním chováním k činnosti této ilegální nezávislé soc. demokracie na půdě naší republiky pomáhal v jejich záškodnické činnosti proti lidově demokratickému zřízení a cestě k socialismu v Československu... Celý proces jsem nemohl sledovat, protože došlo k mému zatčení.*“¹²⁴

Od 5. srpna 1950 probíhal třídní proces se sociálními demokraty. Celý případ dostal název podle hlavního aktéra Harlas a spol. Skupinu, kromě Františka Harlase, tvořili tyto lidé: J. Veverka, J. Jeřábek, P. Hasterlík, J. Kubelík, J. Hons, Z. Novák, J. Válek, K. Kopecký, E. Sekyrová, V. Reischl, M. Jandíková, M. Hampek a J. Balvín.¹²⁵

¹²³ VEVRKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 98-99.

¹²⁴ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-6301/124 MV, objekt č. DP23508.

¹²⁵ JIŘÍ KUBELÍK (26. července 1903) – generální ředitel kožedělného závodu, člen soc. dem.; JOSEF VÁLEK (27. října 1906) – úředník, člen soc. dem.; KAREL KOPECKÝ (22. července 1901) – koželuh, bývalý předseda MNV, člen soc. dem.; VÁCLAV REISCHL (12. února 1921) – rolník, člen soc. dem.; EMILIE SEKYROVÁ (23. srpna 1896) – v domácnosti, členka soc. dem.; MILENA JANDÍKOVÁ (17. července 1924) – členka soc. dem.; JOSEF JEŘÁBEK (7. února 1901) – advokát; PAVEL HASTERLÍK (22. dubna 1907) – vedoucí úředník; JOSEF HONS (19. března 1901) – referent státního ústavu zvelebovacího; JOSEF BALVÍN (22. září 1904) – odborný učitel; MIROSLAV HAMPEK (4. září 1928) – řidič krajské prokuratury v Plzni; LUDVÍK NOVÁK (30. září 1900) – důchodce; FRANTIŠEK HARLAS (9. listopadu 1911) – technický úředník, člen soc. dem.

Vyšetřovatelé jim kladli za vinu ilegální činnost proti sloučení soc. dem. s KSČ a také vystupování proti zřízení v ČSR, dále ilegální schůzky, údajné rozšiřování protistátních letáků a pomoc rodinám zatčených a uprchlých osob. Toto se mělo dít ve spolupráci s Dundrem, Nestávalem a Peškou, jejichž jména se objevila v souvislosti s pozicí vedoucího skupiny a organizováním schůzek u Harlase v bytě.¹²⁶

Hlavním svědkem v procesu se stala Milada Horáková. Místa dalších svědků zaujali Dunder, Nestával, Peška a jiní. Na soudním přelíčení se očekávala účast stranických funkcionářů, ale i přesto zůstávalo neveřejným. Rodinní příslušníci obžalovaných museli čekat na chodbách a do soudní síně byli vpuštěni až před vynesením rozsudku.¹²⁷

Harlas, Kubelík, Jeřábek, Hasterlík, Veverka, Balvín, Novák a Válek byli obviněni podle § 1/1 písm. c, odst. 2 zák. č. 231/1948 Sb. ze zločinu velezrady, Hasterlík ještě ze zločinu vyzvědačství podle § 5, odst. 1 zák. č. 231/1948 Sb. a Reischl, Kopecký, Sekyrová, Jandíková a Hampek pro zločin spoluviny ze zločinu velezrady podle § 5 a § 1, odst. 1 písm. c a odst. 2 zák. č. 231/1948 Sb. Podle výše zmíněných paragrafů odsoudil Státní soud Veverku na 12 let odnětí svobody a konfiskaci majetku, se zaplacením pokuty ve výši 10.000,- Kčs. Výše trestů se pohybovala v rozmezí od 2 do 23 let. Nejvyšší trest, za dva trestné činy, si odnesl Hasterlík.¹²⁸

ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, objektový svazek Harlas František a spol.

¹²⁶ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, objektový svazek Harlas František a spol.

¹²⁷ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, objektový svazek Harlas František a spol.

¹²⁸ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, objektový svazek Harlas František a spol.

Tabulka č. 3

Výše trestů Harlas a spol.¹²⁹

P. Hasterlík	23 let	J. Válek	11 let
J. Jeřábek	18 let	J. Hons	10 let
F. Harlas	16 let	E. Sekyrová	10 let
J. Kubelík	14 let	Z. Novák	7 let
J. Balvín	13 let	V. Reischl	4,5 roku
J. Veverka	12 let	M. Jandíková	3 roky
K. Kopecký	11 let	M. Hampek	2 roky

7 Druhý proces – Urban a spol.

Dne 1. března 1954 došlo k sepsání zprávy o veškeré činnosti Josefa Veverky. Jsou zde uvedena i jména spolupracovníků a blízkých přátel. Krajská správa StB si nebyla dokonce ani jistá, jestli se Veverka nachází ve vězení. Proto 19. března podala žádost o vyhledání místa jeho pobytu. Od hlavní správy nápravných zařízení v Praze se jim dostalo potvrzení, že je Veverka toho času v Leopoldově. Začátkem dubna žádala Krajská správa StB o povolení přemístit Veverku do Liberce. Ministerstvo vnitra toto schválilo 7. dubna a k povolení přidalo poznámku o navrácení Veverky zpět do Leopoldova do tří měsíců. O dva dny později požadovala krajská správa StB v Liberci provedení výslechu. Otázky, jež vyžadovaly odpověď, byly připraveny v bodech. Například: „*Co jste dělal v době okupace?; Rozved'te svoji veřejnou politickou činnost; Kde jste byl všude zaměstnán?*“¹³⁰ V průběhu dubna a května probíhaly výslechy Aloise Janaty, Elfrýdy Geigerové i samotného Josefa Veverky. Během jednotlivých výslechů se

¹²⁹ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, objektový svazek Harlas František a spol.

V jednotlivých pracích je možné najít drobné odlišnosti. Např. změna jména – Z. Novák/ Ludvík Novák, E. Sekyrová/Emilie Sekyrková. KOČOVÁ, Kateřina. *Liberec v prvních letech komunistické totality. Politická perzekuce a politické procesy*. In: Česko-slovenská historická ročenka 2005, s. 203.

¹³⁰ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podsvazek 8., Veverka Josef.

otázky moc neměnily. Dne 30. června vyslychali Veverku ve věci údajné protistátní činnosti a spolupráci s Dundrem.¹³¹ Krajská správa MV v Liberci podala 1. července návrh na zatčení Jaroslava Janaty¹³², 22. července na Jana Lukavce¹³³, 23. července na Jaroslava Sekyru¹³⁴ a 24. července na Vojtěcha Geigera¹³⁵. Návrh na zatčení Elfrýdy Geigerové na sebe nenechal dlouho čekat. Byl vydán 27. srpna 1954. Jejich výsledky probíhaly, v některých případech, až do listopadu 1954. Interval mezi jednotlivými výsledky se lišil, od každodenních výsledků až k několika týdenní nečinnosti. Vyskytovaly se i případy odpírání spánku.¹³⁶

V září 1954 se měl u Veverkových objevit muž vydávající se za právě propuštěného vězně z liberecké věznice. Údajně přinesl pozdravy od Josefa a vzkaz, že bude brzo propuštěn. Manželka si ale neměla být jistá, jestli se nejedná o agenta provokatéra. Mezitím údajně obdržela poštu od sousedky, v níž se nacházel i lístek od liberecké StB, která si E. Veverkovou předvolala. Podle jejích pamětí si ji na vrátnici vyzvedl vyšetřovatel, s nímž pak šla do kanceláře. Tam začal výslech. Otázky směřovaly k jedinému tématu. Tím se stal Josef Veverka. Vyšetřovatel si během výslechu hrál na hodného, ale za chvíli obrátil a stal se zlým. Kolem páté odpoledne měla být Emilie propuštěna. Nejdříve však musela podepsat jednostránkový protokol. Vyšetřovatel se prý rozloučil s příslibem, že když budou něco potřebovat, že si pro ni znovu přijedou.¹³⁷

Za pár týdnů dostala vyrozumění, že se bude 24. listopadu 1954 konat soudní jednání. Byl to další vykonstruovaný soudní proces. Tentokrát proti sociálním demokratům na Liberecku.¹³⁸

¹³¹ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, Veverka Josef.

¹³² JAROSLAV JANATA (3. března 1898) – byl úředníkem Okresního svazu spotřebních družstev v Liberci a dále také členem krajského výboru (KV) soc. dem.

¹³³ JAN LUKAVEC (6. října 1893) – byl úředníkem, který se měl stát členem ilegálního KV soc. dem. v roce 1949. Znal se s Urbanem a Janatou.

¹³⁴ JAROSLAV SEKYRA (1. března 1910) – pracoval jako sklářský dělník. Byl členem soc. dem. a měl se stát členem i ilegálního KV soc. dem.

¹³⁵ VOJTĚCH GEIGER (20. dubna 1896) – původním povoláním byl krejčí, ale v době procesu pracoval jako dělník. Jako manžel Elfrýdy Geigerové věděl o všech akcích ilegálního KV soc. dem.

¹³⁶ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611.

¹³⁷ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 111-114.

¹³⁸ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 114-115.

K této kauze jsou k dispozici dokumenty z rehabilitačního řízení, žaloba a rozsudek, chybí však protokol o soudním přelíčení, takže se nedají zjistit jména soudců, prokurátorů a obhájců.

Podle dochovaných záznamů o výsleších byla obžalovaným kladena za vinu snaha o rozvrácení lidově demokratického zřízení v zemi, členství v ilegálně organizované skupině, přechovávání zbraní sloužících ke státnímu převratu, dále také spolupráce s agenty západních mocností a z toho vyplývající špionáž směřující k předání státního tajemství cizím mocnostem. Například jedna z otázek vyšetřovatele, která padla 8. června 1954 během výslechu A. Janaty, byla následující: „*Jelikož dosud lžete, vyšetřování přikročuje k vašemu dalšímu usvědčování, neboť je známo, že od Josefa Veverky jste dostal za úkol vybudovat na liberecku ilegální krajský výbor soc. dem. Vypovídejte k této skutečnosti!*“ Ze strany vyšetřovatelů šlo spíše o konstatování než o otázku, protože vyslýchaný neměl příležitost se k věci více vyjádřit. Lze vyzorovat, že některé otázky/poznámky zůstávaly neměnné, např.: „*Jak se dál vyvíjela vaše protistátní činnost?; Vypovídejte, co bylo předmětem vašeho ilegálního jednání?; Co mělo být cílem této záškodnické činnosti?*“ a další.¹³⁹

Proces se konal ve dnech 22. – 24. listopadu 1954 u Krajského soudu v Liberci. Do čela skupiny obžalovaných byl postaven Antonín Urban. Dalšími členy se stali: J. Veverka, E. Geigerová, J. Janata, A. Janata, J. Bitnar, J. Sekyra, R. Bednář, A. Durčák, J. Lukavec, J. Sita a A. Šebová.¹⁴⁰ Jednání bylo neveřejné, pouze na vynesení rozsudku byli členové rodin vpuštěni na galerii soudního sálu.¹⁴¹

Všechny obžalovali z trestného činu velezrady podle § 78 odst. 1 písm. c a odst. 2 písm. a zák. č. 86/1950 Sb., Urbana také pro vyzvědačství podle § 86 odst. 1 a odst. 2 písm. a zák. č. 86/1950 Sb. a Sekyru za nedovolené ozbrojování dle § 120 odst. 1 písm. b zák. č. 86/1950 Sb. Za velezradu hrozil trest odnětí svobody

¹³⁹ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611.

¹⁴⁰ ANTONÍN URBAN (10. června 1916) – bývalý poslanec, úředník, spojovací článek mezi některými obžalovanými; EFRÝDA GEIGEROVÁ (6. března 1900) – členka soc. dem., poslankyně, bývalá dámská krejčová; ALOIS JANATA (18. července 1908) – bývalý redaktor, poté plánovač a statistik, blízký přítel J. Veverky; Ing. JOSEF BITNAR (5. října 1907) – úředník, přítel J. Veverky; ALŽBĚTA ŠEDOVÁ (5. října 1902) – dělnice, členka soc. dem, po sloučení přešla do KSČ, odkud byla r. 1953 vyhozena.

¹⁴¹ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 114-115.

v rozmezí 10 až 25 let, v nejtěžších případech i doživotí, za vyzvědačství ve výši 10 až 25 let až doživotí a za nedovolené ozbrojování 1 rok až 5 let, při přitěžujících okolnostech až 10 let.¹⁴²

Tresty odnětí svobody se v tomto procesu pohybovaly v rozmezí od 7 let až do doživotí. Nejvyšší trest si vysloužil Josef Veverka a Elfrýda Geigerová, jakožto hlavní postavy ilegální skupiny soc. dem. Výši trestů i se zločinem, za něž byli odsouzeni, uvádím pro větší přehlednost v tabulce č. 4. Všichni odsouzení dostali ještě vedlejší trest jako propadnutí majetku a ztráta občanských práv.¹⁴³

Po vynesení rozsudku byla Emilii a Josefovým sestrám povolena krátká návštěva. Proti rozsudku se Veverkova žena odvolala prostřednictvím advokáta Jitnera z Hradce Králové.¹⁴⁴ Odvolací řízení se konalo 25. a 26. ledna 1955 u Nejvyššího soudu v Praze a Veverkův trest se spolu s dodatkovým trestem z roku 1950 snížil na 21 let.¹⁴⁵ Po skončení procesu došlo k Veverkovu převezení do věznice na Bory, potom do Valdic a nakonec zpět do Leopoldova. V červnu nymburská StB předvolala Emilii k výslechu, po němž byla propuštěna na svobodu.¹⁴⁶

Na tomto procesu se sociálními demokraty se v roce 1954 podíleli vyšetřovatelé: Juran, Vítězslav Procházka, Antonín Řezáč, Václav Vávra, Major VB Josef Adolf, Kapitán VB Miroslav Kaplan a František Konečný. Celou akci se sociálními demokraty nařídil tehdejší nadřízený Jurana, Slavomír Soukup.¹⁴⁷ Teoretickou stránku věci zajišťovala příručka sepsaná Švábem¹⁴⁸ a Lichačevem.¹⁴⁹

¹⁴² Trestní zákon 86/1950 Sb. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. Praha, 18. července 1950, roč. 1950, částka 39. [cit. 2012-06-24]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1950&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=4>.

Příloha č. 2.

¹⁴³ MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce. FP TUL. Liberec 2005, s. 55-56.

¹⁴⁴ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 114-115.

¹⁴⁵ MLÁDKOVÁ, Barbora, pozn. 143, s. 55-56.

¹⁴⁶ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 114-115.

¹⁴⁷ MLÁDKOVÁ, Barbora, pozn. 143, s. 18.

¹⁴⁸ KAREL ŠVÁB – náměstek ministra národní bezpečnosti. Ve funkci byl od 5. září 1950 do ledna 1951. Formálně byl odvolán až 28. března 1951. BARTA, Milan. Bezpečnostní aparát ministerstva vnitra (ministerstva národní bezpečnosti). *Ústav pro studium totalitních režimů*

Tabulka č. 4

Výše trestů Urban a spol.¹⁵⁰

Josef Veverka	velezrada	<i>doživotí</i>
Elfýda Geigerová	velezrada	<i>doživotí</i>
Jaroslav Janata	velezrada	<i>24 let</i>
Alois Janata	velezrada	<i>23 let</i>
Antonín Urban	velezrada, vyzvědačství	<i>22 let</i>
Ing. Josef Bitnar	velezrada	<i>21 let</i>
Jaroslav Sekyra	velezrada, nedovolené ozbrojování	<i>17 let</i>
Richard Bednář	velezrada	<i>13 let</i>
Alois Durčák	velezrada	<i>13 let</i>
Jan Lukavec	velezrada	<i>11 let</i>
Jan Sita	velezrada	<i>10 let</i>
Alžběta Šebová	velezrada	<i>7 let</i>

7.1 Akce Frída

Začátkem prosince 1950 byl Veverka vyslýchán ohledně „*Akce Frída*“. StB postavila do čela skupiny Elfýdu Geigerovou¹⁵¹, jeho známou a také členku sociální demokracie. Dalším člověkem „zasluhujícím“ pozornost StB, se stal výše zmíněný Jaroslav Janata, Veverkův přítel a člen sociální demokracie, jenž měl vždy zastávat názor, že straně škodí spolupráce s komunisty a je nutné vždy

[online]. © 2008 - 2012 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/bezpecnostni-aparat-mv>.

¹⁴⁹ HEJL, Vilém, pozn. 119, s. 152.

LICHÁČEV, MAKAROV – sovětsí poradci, kteří se účastnili příprav politického procesu v Maďarsku s Lászlo Rajkem. Do Československa přišli v říjnu 1949 a působili zde do jara 1950. Do jejich působnosti spadá i příprava monstrprocesu s Horákovou a spol. Sovětsí poradci v Bezpečnosti. *Válka* [online]. [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/89519>.

¹⁵⁰ MLÁDKOVÁ, Barbora, pozn. 143, s. 56.

¹⁵¹ Více k osobě E. Geigerové: DOUBOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let*. Diplomová práce. FP TUL. Liberec 2011, s. 61-69.

postupovat samostatně. Vykonával funkci předsedy krajské organizační a propagační komise. Stejně jako Veverku, tak i jeho potkalo 5. března 1948 vyloučení z řad sociálních demokratů. Janatův význam se v plné míře ukázal až o dva roky později.¹⁵²

Obviněným, přiřazeným do této akce, se kladlo za vinu, že se měli sdružovat proti republice, stýkat se s bývalými členy soc. dem.¹⁵³

V hledáčku StB a jejích spolupracovníků se nacházeli i další lidé. Mezi nimi i Jiří Kubelík, který Veverku poprvé viděl až při soudním přelíčení v roce 1950, ale to StB nevadilo a připojila ho do Akce Frída. Státní soud odsoudil Kubelíka na čtrnáct let a v době výkonu trestu ho StB dále vyslýchala ve věci spolupráce Josefa Veverky a Elfrýdy Geigerové. Další osobou zapojenou do případu se stal Alois Janata, bývalý redaktor. S Veverkou ho lze spojit na základě Veverkova doporučení do redakce Ještědského obzoru. Dne 16. listopadu 1953 proběhl výslech A. Janaty. Vyšetřovatel nejprve kladl otázky životopisného charakteru, poté přešel k dotazům na ilegální činnost. Již ze způsobu položení otázky je zřejmé, že nebude připuštěna žádná nevhodná poznámka. Janata se vyjádřil ke spolupráci s Urbanem, Veverkou, Geigerovou. Dále také zmínil domovní prohlídku u Veverky. Výpověď končí slovy: „*Lituji trestné činnosti, které jsem se dopustil jako občan lid. dem. republiky tím, že jsem neoznámil přípravy k ilegální činnosti, osob výše uvedených, o kterých jsem věděl.*“¹⁵⁴

¹⁵² ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611, podsvazek Geigerová Elfrída.

¹⁵³ DOUBOVÁ, Veronika, pozn. 151, s. 63.

¹⁵⁴ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611, Akce Frída.

8 Vězení

Po vynesení rozsudku převáželi odsouzené do věznic, které byly rozděleny na ženské a mužské. Ženy odváželi do Pardubic, muže do Valdic, na Pankrác, na Ruzyň, na Bory, nebo i do Leopoldova na Slovensko.¹⁵⁵

Po prvním procesu Veverku věznili nejprve v Praze na Pankráci, pak došlo k jeho převozu do věznice na Borech a nakonec do Leopoldova. Plzeňská věznice měla mít přísnější režim návštěv než Pankrác. Návštěvní místnost prý byla ostře osvětlená a opatřená malým zamřížovaným okénkem. Další zastávkou při přesunech po věznicích, se stal Jáchymov. Následoval převoz na Slovensko do Leopoldova, kam ho Emilie, podle svých vzpomínek, mohla jezdit navštěvovat jednou za tři měsíce.¹⁵⁶

Při druhém procesu dostal Veverka kromě vězení také peněžité trest a čekala ho konfiskace majetku. Pokutu měl splácet z malého výdělku ve věznici. Podle paměti Veverkové následovala po odsouzení návštěva exekutora z okresního úřadu, který přišel zabavit veškerý hodnotný majetek. Ten tvořil rozhlasový přijímač, osobní věci, obleky, boty, knihy a další.¹⁵⁷

8.1 Věznice a TPT¹⁵⁸

Následující kapitola popisuje historii některých věznic, kterými Veverka prošel. Jedná se o věznice v Praze na Pankráci, Valdicích, Plzni-Borech, slovenském Leopoldově a v neposlední řadě také o TPT Jáchymov.

8.1.1 Praha – Pankrác

Tato věznice byla vybudována v letech 1885 až 1889. Za Rakousko-Uherska byl v pankrácké trestnici vykonáván trest těžkého žaláře, žaláře a vězení.

¹⁵⁵ Více informací ke konkrétním věznicím: Praha – Ruzyň: <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-ruzyne-90/informacni-servis-1618/historie-1043/>;
http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_pha_pankrac.php

¹⁵⁶ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 100-103.

¹⁵⁷ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 103-105.

¹⁵⁸ TPT – trestanecké pracovní tábory

Po vzniku Československa se objekt využíval jako věznice Krajského soudu trestního v Praze.¹⁵⁹

V letech 1939-1945 byla věznice využívána nacistickou okupační správou, která v ní zřídila vyšetřovací vazbu německé kriminální policie a gestapa. Ze 3 cel (č. 29,30,31) byla vybudována tzv. sekýrárna tvořená zasedací místnostmi, popravčí místnostmi a místnostmi rakvární.¹⁶⁰

V letech 1945-1948 sloužila věznice Krajskému soudu trestnímu v Praze v rámci poválečného československého vězeňství.

Od roku 1949 se zde kromě tzv. soudní vazby nacházelo i 78 cel uzavřeného vyšetřovacího oddělení krajského velitelství StB Praha s kapacitou až 360 osob. Od října 1952 Útvar nápravných zařízení Praha XIV. Ministerstva národní bezpečnosti. Věznice sloužila od roku 1953 i jako ústřední eskortní středisko či jako jeden z technických ústavů MV.¹⁶¹

Prostory sekýrární byly veřejnosti zpřístupněny po roce 1965, kdy v pankrácké věznici postupně vznikala Památník obětem nacismu. V roce 1985 byl upraven na expozici, dokumentující protifašistický odboj na území Čech a Moravy v průběhu 2. světové války. Výstava v současnosti zachycuje zacházení s vězni od 10. století.¹⁶²

¹⁵⁹ KÝR, Aleš. Památník Pankrác. *Historická penologie* [online]. 2003, č. 1, s. 3-14 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2003/hp_03_01.pdf. S. 4.

¹⁶⁰ KÝR, Aleš. Památník Pankrác. *Historická penologie* [online]. 2003, č. 1, s. 3-14 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2003/hp_03_01.pdf. S. 4.

¹⁶¹ TOMEK, Prokop. Věznice Praha-Pankrác. VLČEK, Tomáš. *Totalita* [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-06-24]. Dostupné z: http://totalita.cz/vez/vez_vez_pha_pankrac.php.

¹⁶² KÝR, Aleš. Památník Pankrác. *Historická penologie* [online]. 2003, č. 1, s. 3-14 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2003/hp_03_01.pdf. S. 4.

Další informace dostupné na: <http://www.politictivezni.cz/pamatnik-pankrac.html>.

8.1.2 Valdice

Věznice ve Valdicích se nachází v prostorách bývalého kartuziánského kláštera, který založil roku 1627 Albrecht z Valdštejna. Až do roku 1857 zůstával objekt prázdný, pak zde byla zřízena mužská trestnice pro těžké provinilce. Vzhledem k původnímu využití objektu došlo v polovině 19. století ke stavebním úpravám. V roce 1938 zařízení změnilo název a funkci. Začalo sloužit jako Ústav pro choré a mladistvé trestance. V letech nacistické okupace byla v budově dnešního specializovaného oddělení zřízena vyšetřovna gestapa.¹⁶³ Po skončení 2. světové války umísťovali do věznice vyšetřovance od Mimořádného lidového soudu v Jičíně. Od října 1945 se stala místem, kde fungoval zvláštní nucený pracovní oddíl, kam putovali odsouzení, zejména Němci, s trestem odnětí svobody nad pět let.¹⁶⁴

Od roku 1948 až do roku 1990 byli do Valdic zařazováni převážně odsouzení s dlouhými tresty. V tomto období zaznamenala věznice absolutně největší počet vězňů. Toto číslo se zdálo o něco málo vyšší než 2700 vězňů. Po revoluci v roce 1989 a po následné amnestii a novele trestního zákona v roce 1990 klesl počet vězňů na cca 500.¹⁶⁵

V současné době je objekt využíván jako věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou a jsou sem umísťováni odsouzení muži s delšími tresty, recidivisté a jinak nebezpeční odsouzení a odsouzení k výjimečným trestům odnětí svobody a trestu na doživotí.¹⁶⁶

¹⁶³ KOCOUREK, Karel. Z historie věznice Valdice. *Historická penologie* [online]. 2004, s. 1-4 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2004/hp_04_01.pdf.

¹⁶⁴ KÝR, Aleš a Alena KAFKOVÁ, Věznice Valdice v historii českého vězeňství. *Historická penologie* [online]. 2007, s. 1-14 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2007/hp_07_02.pdf.

¹⁶⁵ KOCOUREK, Karel. Z historie věznice Valdice. *Historická penologie* [online]. 2004, s. 1-4 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2004/hp_04_01.pdf.

¹⁶⁶ KOCOUREK, Karel. Z historie věznice Valdice. *Historická penologie* [online]. 2004, s. 1-4 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2004/hp_04_01.pdf.

8.1.3 Plzeň – Bory

Trestní ústav vznikl v letech 1874-1878. Již od počátku sloužil jako zařízení pro dlouhodobé tresty. Od 90. let 19. století se jednalo o jedinou věznici pro politické vězně v zemi. Byli sem umisťováni retribuční vězni a zejména pak vojenští a političtí prominenti, např. gen. Heliodor Píka (který zde byl i jako jediný vězeň po únoru 1948 dne 21. června 1949 popraven), maršál britského letectva Karel Janoušek a další. Pro věznění prominentů zde existovalo zvláštní oddělení (tzv. Kreml), v roce 1954 přesunutá do Leopoldova. Proti vězňům se uplatňovalo fyzické násilí a jsou zaznamenány případy úmrtí jako následku bití. Věznice měla kapacitu 900 lidí, ale ta byla v letech 1949-1951 dvojnásobně překračována. Nejznámější osobou, která tudy v 70. a 80. letech prošla, byl Václav Havel.¹⁶⁷

8.1.4 Leopoldov

Stavba pevnosti byla zahájena v roce 1665 na popud císaře Leopolda I. Stalo se tak na základě nutnosti obrany před tureckými útoky. Má hvězdicový půdorys. K přestavbě na věznici došlo v roce 1855.¹⁶⁸

Od roku 1870 byl ředitelem věznice Emil Tauffer, který v ní zavedl průkopnické „přechodné oddělení“, ve kterém se vězni připravovali na život po propuštění. Oddělení zaniklo až v době komunismu v roce 1949. Po komunistickém převratu v únoru 1948 patřil Leopoldov k věznicím s nejtvrďšími podmínkami v Československu. Z věznice na Borech se do Leopoldova přemístilo tzv. oddělení „Kreml“, určené pro prominentní vězně.¹⁶⁹ V Leopoldově byla vězněna řada známých osobností – vojáků a představitelů protifašistického odboje, kněží, intelektuálů, básníků, spisovatelů. V budově se tak mohli setkat československý generál Karel Kutlvašr se slovenským fašistou Alexandrem

¹⁶⁷ TOMEK, Prokop. Věznice Plzeň-Bory. VLČEK, Tomáš. *Totalita* [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_plzen.php. Další informace dostupné na: <http://www.vscr.cz/veznice-plzen-47/informacni-servis-1614/historie-1157/>.

¹⁶⁸ CHYBA, Juraj. *Leopoldov: najmocnejšia pevnosť habsburského mocnárstva*. In: *Dějiny vědy a techniky, sv. 14*, Praha: Národní technické muzeum, 2006, s. 139-142. ISBN 80-7037-158-7.

¹⁶⁹ Věznice Leopoldov. *Politictí vězni* [online]. 2008-2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.politictivezni.cz/veznice-leopoldov.html>. Další informace dostupné na: http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_leopoldov.php.

Machem, anebo Karel Janoušek, spoluzakladatel československých perutí RAF a jediný Čechoslovák s britskou hodností *Air Marshall*, se zakladatelem protektorátního kuratoria Františkem Teunerem. V roce 1975 probíhala přestavba věznice, zaměřená zejména na rozšíření výrobních prostor. Před rokem 1989 se ve věznici nacházelo až 2600 vězňů. V roce 1990 došlo ve věznici k velké vzpouře vězňů, trvající celý měsíc. Ke vzpouře se připojilo až 200 vězňů, shořela při ní jedna z věžeňských budov. Po roce 1989 bylo plánováno uzavření věznice, tomu ale zabránil rozpad federace a věznice Leopoldov je stále v provozu.¹⁷⁰

8.1.5 Jáchymov

Na počátku trestaneckých pracovních táborů na jaře roku 1949 stál vznik odloučeného pracovního útvaru trestního ústavu pro muže v Plzni. S nárůstem počtu vězeňských pracovních sil vzniká v červnu 1949 samostatná Stanice Sboru vězeňské stráže v Ostrově nad Ohří. Toto vězeňské zařízení přidělovalo vězně celkem do osmnácti táborů při uranových dolech na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku. Úřední prameny z let 1949-1950 nazývají tyto tábory trestaneckými pracovními tábory. Po roce 1950 se užívá názvů pracovní útvary vězňů (PÚV), případně pracovní útvary odsouzených (PÚO) nebo potrestaných (PÚP). Nejdelší trvání mělo označení nápravně pracovní tábory (NPT). V oblastech těžby uranové rudy existovaly do roku 1951 i tábory nucené práce (TNP).¹⁷¹

Jednotlivé tábory měly krycí názvy, nejznámější jsou Svornost, Rovnost, Bytíz, Vojna a Vykmanov. Poslední zmiňovaný tábor tvořily tři části. V prostorách Vykmanova II., krycí označení L, stála „Věž smrti“. Jednalo se o stavbu, která sloužila k manipulaci s vytěženým uranem. Ruda se dopravovala

¹⁷⁰ Věznice Leopoldov. *Politictí vězni* [online]. 2008-2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.politictivezni.cz/veznice-leopoldov.html>.

Další informace dostupné na: http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_leopoldov.php.

¹⁷¹ BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: Trestanecké a pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 978-80-87211-22-9, s. 7.

nahoru do věže, odkud se nechávala propadat přes sestavu sít. Dole čekali vězni a jejich úkolem bylo pěchování pytlů.¹⁷²

9 Život po propuštění

V roce 1960, došlo k propuštění velkého počtu vězňů díky tzv. velké amnestii prezidenta Novotného. Josef Veverka ale mezi amnestovanými nebyl. Nadále setrval ve vězení v Leopoldově. Po nějaké době ho přemístili do Valdic u Jičína. Prý mu povolili přijímat balíky s věcmi a jídlem o váze dvou kilogramů. Před Vánoci se měla Emilie vydat i s balíkem do Valdic. Jak uvádí ve svých pamětech, tak měla ve vlaku potkat neznámého muže, se kterým se během cesty dala do řeči. Když při přestupu sáhla do kapsy kabátu pro jízdenku, našla stakorunu, již tam vložil ten muž. I takovouto cestou se Veverkovým dostávalo pomoci od neznámých lidí.¹⁷³

Dne 28. ledna 1964 došlo k Veverkovu propuštění na svobodu. Stalo se tak na přímělu britské Labour Party.¹⁷⁴ Prý již ke konci roku 1963 chodili za Veverkou dozorci a vybízeli ho, aby si podal žádost o milost. On to však údajně odmítal s tím, že o milost žádat nebude, že nežádal ani o zavření. Po marném přemlouvání došlo 28. ledna k jeho převozu k okresnímu soudu v Jičíně, kde se projednávalo jeho propuštění. Dostal podmínku na sedm let. Podle paměti manželky se ještě téhož dne musel hlásit na národním výboru. Byl zařazen do pracovního poměru v Závodě míru v Nymburce na Zálabí. Při této práci ho postihl první slabý záchvat mozkové příhody, který musel léčit několik týdnů v nemocnici. Na základě lékařského doporučení ho přeřadili na jiné pracoviště, a to sice do skladu, kde vykonával administrativní činnost.¹⁷⁵

¹⁷² VLACHOVÁ, Kristina. *Věž smrti* [online]. 2002 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1070044248-vez-smrti/>.

Více k tématu např.: ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag. Jáchymovské peklo*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2003. ISBN 80-243-1164-X.

¹⁷³ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 127-134.

¹⁷⁴ ANDĚL, Rudolf et al., pozn. 34, s. 161.

¹⁷⁵ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 134-136.

Veverkovi se rozhodli přestěhovat zpět do Liberce. Vrátili se do rodného domu Emilie. Nejprve ale museli být v přízemí domu zrekonstruováni. Dnem stěhování se stal 15. prosinec 1965.¹⁷⁶

Tak jako na většinu propuštěných vězňů dohlížela StB i na Veverku. První dochované záznamy, které se objevují, pocházejí z 2. května 1966. Potvrzuje se v nich Veverkův kontakt s Aloisem Janatou.¹⁷⁷

9.1 Perzekuce rodiny a přátel

Po Veverkově uvěznění v roce 1950 se rodina nacházela v těžké finanční situaci. Emilie si musela hledat zaměstnání. Podle vzpomínek šla po neúspěšném hledání na úřad práce, kde dostala nabídku na úřednické místo v tiskařském závodě v Sadské, kam 16. listopadu 1953 nastoupila. Na tomto místě vydržela celých dvanáct let. Děti si musely zvyknout na nový chod domácnosti, což údajně nebylo nijak těžké.¹⁷⁸ Jak je již výše napsáno, Veverku v roce 1953 převezli z Leopoldova do Liberce. Při této příležitosti se jeho manželka snažila dostat povolení k návštěvě. To jí bylo nakonec uděleno. Tento převoz se měl odrazit i na financích rodiny, protože mělo dojít k Veverkovu uznání zdravým a tím pádem k odebrání invalidního důchodu, jenž tvořil jedinou podporu pro manželku a děti.¹⁷⁹

V šedesátých letech měla být Emilie nucena převzít v závodě funkci plánovačky, což zabíralo mnoho času. Když se zpracovával roční rozpis plánu, chodila prý večer do práce a pracovala v noci, aby vše stíhala. V té době ji potkaly zdravotní problémy. Ve vysokých horečkách ji převezli do nymburské nemocnice s akutním zápallem pobřišnice a strávila tam dva měsíce. Po fyzické stránce byla v pořádku, ale duševně na tom nebyla moc dobře. Lékaři rozhodli, že se musí doléčit. Podle vzpomínek ji poslali do psychiatrické léčebny v Sadské. V srpnu 1962 měli s Josefem pětadvacetileté výročí svatby. Stříbrnou svatbu oslavili ve

¹⁷⁶ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 135-138.

¹⁷⁷ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, Veverka Josef.

¹⁷⁸ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 106-111.

¹⁷⁹ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 106-111.

věznici, bez možnosti nějakého přilepšení. Po dalších dvou měsících v léčebně došlo k jejímu propuštění. Po tomto volnu se vrátila do práce.¹⁸⁰

Díky opakovanému stíhání Veverky se narušily vazby mezi ním a dětmi. Přišel o jejich dětství a možnost je nějak ovlivnit. Když mu bylo umožněno napsat dopis, vždy se ptal na děti a pokroky, které dělají. Po návratu z vězení si k nim musel hledat cestu a začít znovu vytvářet vazby, jež by je spojovaly. Nebylo to jednoduché, protože děti mezitím dospěly. Emilie Veverková ve svých pamětech uvádí, že se tento vztah neobnovil úplně.

Z pohledu dětí byla situace ještě vážnější. Neměly doma otce, ale jeho minulost se odrazila v jejich možnostech ke vzdělání a následně i pracovních příležitostech. Nebyla šance, že by některé z dětí mohlo studovat, proto si dcery vybraly oděvní školu a staly se z nich švadleny.

Přátelé a známí, kteří se před procesy k Veverkovým hlásili, se začali odvracet. Na ulici dělali, že je nevidí, případně přecházeli na druhou stranu chodníku. Nejspíše to dělali ze strachu před udáním. Takto by se dala charakterizovat jedna ze skupin přátel. Ta druhá skupina se snažila pomáhat a nehleděla na následky, jaké by to mohlo přinést. Podpora byla naturální nebo i finanční. Jak je již výše popsáno, finanční situace rodiny byla špatná. Občas se Emilii dostalo pomoci od neznámých lidí. I cesty do vězení vyžadovaly větší peněžní obnos.

10 Rok 1968

Poměry ve společnosti se natolik uvolnily, že sociální demokraté pomýšleli na obnovení své strany. Veverka byl jedním ze členů ústředního přípravného výboru, který vyjednával se Smrkovským, Poledníkem a dalšími o povolení obnovy strany sociálně demokratické.¹⁸¹ Na Liberecku došlo k zakládání

¹⁸⁰ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 127-134.

¹⁸¹ K tématu např.: JANÝR, Přemysl. *Neznámá kapitola roku 1968. Zápas o obnovení Československé sociální demokracie*, 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. ISBN 80-85270-77-3. S. 11, 15, 20, 26, 61 a 76.

přípravných výborů organizací. Dále pak stál v čele K 231.¹⁸² V tomto klubu se soustřeďovali propuštění političtí vězni odsouzení podle paragrafu 231. Údajně poslední Veverkovo veřejné vystoupení se mělo uskutečnit na jaře roku 1968 na schůzi klubu angažovaných nestraníků (KAN). Všechny naděje byly pohřbeny 21. srpna 1968. Někdy v té době se vrátil Zdeněk Veverka z vojenské služby a nastoupil do Kladenských dolů. Během vojenské služby spadal pod bývalé PTP.¹⁸³ V listopadu 68 odjel na zájezd do Vídně a odtud se dostal do Kanady, kde zůstal.¹⁸⁴

Když se J. Veverka rozhodl vydat do Vídně, musel žádat o povolení cesty. Tato povinnost se týkala všech obyvatel. Povolení mu bylo vydáno v listopadu 1968. V lednu následujícího roku žádala StB o potvrzení vydaných dokladů.¹⁸⁵

V tzv. „akci Obnova“, probíhající v červnu 1969, sledovala StB činnost bývalé skupiny sociálních demokratů, kteří se v roce 1968 pokusili o obnovu strany a za tím účelem ustavili ústřední přípravný výbor, jehož členem se stal i Veverka. Dne 18. června 1969 měl při návštěvě známých v Praze prohlásit, že má vystavené doklady k soukromé cestě do Rakouska. K důvodům cesty a její délce se nevyjadřoval. Podle dochované zprávy StB očekávala, že se Veverka ve Vídni pokusí kontaktovat představitele československé emigrace.¹⁸⁶ Zda se cesta uskutečnila, se mi nepodařilo zjistit.

¹⁸² Více k tématu např.: HOPPE, Jiří. *Opozice '68 : sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-216-2; GAĎOUREK, Ivan a Jiří NEHNĚVAJSA. *Žalářovani, pronásledovani a zneuznani*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1718-X.

¹⁸³ PTP - pomocné technické prapory; Jejich založení předcházela vznik silničních praporů v říjnu 1948. PTP byly oficiálně založeny 1. září 1950 a jejich činnost byla ukončena k 1. květnu 1954. Fungovaly pro internaci a převýchovu tzv. politicky nespolehlivých osob. Byly také nástrojem perzekuce. Část osob sloužících v PTP byla po jejich zrušení převedena do Technických praporů (TP).

K tématu např.: BÍLEK, Jiří a Karel KAPLAN. *Pomocné technické prapory 1950-1954: Vznik, vývoj, organizace a činnost*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství R, 1992. ISBN 80-901431-0-5; BÍLEK, Jiří. *Pomocné technické prapory: o jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci*, 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování, 2002. ISBN 80-902885-7-X; BÍLEK, Jiří. *Pětépáci aneb Černí baroni úplně jinak*, 1. vyd. Plzeň: Nava, 1996. ISBN 80-85254-71-9; DROBÍLEK, Augustín, sest. *Hořké vzpomínání II – Z dopisů a vzpomínek chlapců pětépáků (PTP)*, Praha 1999.

¹⁸⁴ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 139-140.

¹⁸⁵ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, Veverka Josef.

¹⁸⁶ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, Veverka Josef.

10.1 Rehabilitace

Podle § 15 odst. 1, písm. a, b, d zák. č. 82/1968 Sb. rozhodl Zvláštní senát městského soudu v Praze, zasedající ve dnech 6. a 7. května 1969, o zrušení rozsudku bývalého Státního soudu v Praze ze dne 5. srpna 1950 a usnesení Nejvyššího soudu v Praze z 11. dubna 1951 ve výroku o vině a trestu odsouzených. Toto se týkalo Harlase, Kubelíka, Jeřábka, Hasterlíka, Veverky, Balvína, Nováka, Válka, Reischla, Kopeckého, Sekyrové, Jandíkové a Hampeka.¹⁸⁷

Dne 18. června 1971 byla Nejvyšším soudem ČSR rehabilitace zrušena. Podle dochovaného spisu se tak stalo na základě porušení zákona ve prospěch obviněných. Městský soud neměl náležitě objasnit skutečný stav věcí, rozhodnutí opíral pouze o výsledky z přezkumného řízení a také nevzal na zřetel všechny důkazy a původní výpovědi obviněných. Nejvyšší soud rozhodl o zrušení rehabilitace a navrácení případu zpět Městskému soudu k přezkoumání a novému/opravnému rozhodnutí s přihlédnutím k vysloveným výtkám.¹⁸⁸

11 70. léta

Za „normalizace“ stále docházelo k předvolávání Veverky k výsledkům do Pastýřské ulice, sídla StB. Vyslychal ho major ze státní inspekce Ministerstva vnitra. Veverkův zdravotní stav se rychle horšil, takže se musel léčit v nemocnici. Začátkem roku 1970 ho v nemocnici postihla mozková příhoda, po které ochrnul na pravou polovinu těla. Když se jeho zdravotní stav měl trochu zlepšit, vrátil se do domácí péče. Po čase prý zvládl s pomocí dvou holí udělat pár kroků.¹⁸⁹

Až do smrti byl Veverka sledován a na jeho rodinu byla podávána hlášení a situační zprávy.¹⁹⁰ Jednou z nich je například i zpráva ze 13. května 1970, kdy se Veverka nacházel v nemocnici po dvou infarktech. Agent, s krycím jménem Gabriel, uvedl do zprávy také jména návštěv a poznámku, že se Veverka chce

¹⁸⁷ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, podsvazek Harlas František.

¹⁸⁸ ABS, Politické strany a vyšetřovací spisy, a. č. V-2614 MV, podsvazek Harlas František.

¹⁸⁹ VEVEKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 141-146.

¹⁹⁰ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, Veverka Josef.

šetřit a nechce si zatěžovat hlavu žádnou politikou. Další zprávy se nesly v podobném duchu. Vždy zahrnovaly delší časový úsek a jména většiny návštěv u Veverkových, případně i informace získané od již zmíněných návštěv.¹⁹¹ Z výše uvedeného je jasné, že informátory se stali lidé jim blízcí, jejich přátelé, sousedé.

Ze 14. prosince 1970 pochází návrh na zařazení manželů Veverkových na seznam nepřátelských osob spadajících do druhé kategorie se sférou působnosti v politických, masových a zájmových organizacích a také v kulturní oblasti.¹⁹² Hrozilo u nich ovlivňování veřejnosti.

Veverkův zdravotní stav se prudce zhoršil a od ledna 1971 je toto uváděno v úvodu většiny agenturních zpráv a také v rozhovorech, jež s ním agenti vedli. Veverka sám neviděl svůj zdravotní stav dobře. Ve zprávě z 19. května je dokonce uvedeno, že: „*jestli přijde ještě jeden záchvat, bude s ním konec.*“¹⁹³

Dne 7. října se Veverkovi vraceli domů ze zahrady z každodenní procházky. Josef chtěl ještě chvíli zůstat venku, a tak prý přinesla manželka židle. Měli sedět před domem a mlčky pozorovat panorama Ještědu. Druhého dne, 8. října 1971, po snídani se Veverka náhle zhroutil do postele a zemřel v náručí své manželky. Pohřeb se konal za velké účasti příbuzných a přátel. Údajně ještě v den pohřbu přišel na jeho adresu doporučený dopis ze Státní bezpečnosti, který Emilie ihned vrátila. Urna s popelem Josefa Veverky je uložena v rodinné hrobce na hornorůžodolském hřbitově.¹⁹⁴

¹⁹¹ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, Veverka Josef.

¹⁹² NEPŘÁTELSKÉ OSOBY II. KATEGORIE – nebezpečné, nepřátelsky zaměřené osoby, které využívají svého postavení a pod rouškou formálních (oficiálních) styků udržují spojení s dalšími reakčními živly doma nebo v cizině a do aktivní nepřátelské činnosti se zapojují jen při mimořádných událostech (jedná se zpravidla o osoby pozorované v příslušných operativních svazcích).

Evidování a rozpracování nepřátelských osob. In: *Rozkaz ministra vnitra ČSSR*. Praha, 30. září 1970, roč. 1970, č. 44. [2012-06-21]. Dostupné z:

http://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/rmv_no/rmv_44_1970.pdf.

¹⁹³ ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, Veverka Josef.

¹⁹⁴ VEVERKOVÁ, Emilie, pozn. 4, s. 141-146.

12 Závěr

Jak již bylo řečeno v úvodu, politické procesy padesátých let dvacátého století ovlivnily řadu osob. S pomocí archivního materiálu a odborné literatury jsem se pokusila rekonstruovat životní osudy Josefa Veverky, s přihlédnutím k mimosoudní perzekuci rodiny.

Cílem první části práce byla snaha o obecné charakterizování politických procesů se sociálními demokraty a také stručný pohled na kauzu Milady Horákové a spol., jež souvisela s následným Veverkovým procesem. O této kauze bylo napsáno mnoho prací, proto jsem nepovažovala za důležité zacházet do přílišných podrobností. Informace zde uvedené pouze stručně představily základní body procesu a připravily „půdu“ pro další část práce. Tuto první skupinu témat uzavírá popis Veverkova života, od narození přes studia a práci až k únoru 1948, jehož události ovlivnily Veverkovu činnost a předcházely zatčení. Abych mohla popsat období let 1903-1948, využila jsem paměti Emilie Veverkové, archivního materiálu a také odborných publikací vykreslujících dobu. K již zmíněným pamětem bylo však nutné přistupovat kriticky, neboť ne všechno se stalo tak, jak je v nich popsáno. Na druhou stranu se staly neocenitelným zdrojem informací, protože o některých letech Veverkova života se mi nepovedlo najít nic jiného. Ve většině případů se paměti daly využít jako výchozí bod při hledání v archiváliích a následném porovnávání záznamů. Zajímavým zdrojem se stala i Stráž severu, jejímž šéfredaktorem byl Veverka. Již zmíněná Stráž severu mi poskytla pohled do doby svého vzniku a díky těmto novinám lze dokázat, jak aktivním novinářem se Veverka v průběhu zdejšího působení stával a také jak pod jeho vedením stoupala úroveň uveřejňovaných článků.

Druhá část práce se věnovala Veverkovým politickým aktivitám po únoru 1948, s pozorností upřenou na dva politické procesy, jejichž aktérem se Veverka stal. První proces se sociálními demokraty se konal v červnu 1950. Do čela skupiny byl postaven František Harlas. Celkově se jednalo o čtrnáct osob, z toho dvě ženy. Tresty odnětí svobody se pohybovaly v rozmezí od 2 do 23 let. V tomto procesu dostal Veverka 12 let, pokutu a konfiskaci majetku. Tyto dodatečné tresty se týkaly všech zúčastněných. Kauzu bylo možné zrekonstruovat na základě

dochovaného archivního materiálu, který mi poskytl přehled o výsledích, soudu a následné rehabilitaci.

Po vynesení rozsudku v prvním případě převezli Veverku do věznice, kde si odpykával trest. Během výkonu trestu byl předvolán k dalším výslechům, tentokrát ve věci tzv. „Akce Frída“. Ta nesla název podle jména hlavní aktérky, několikrát zmiňované, Elfrýdy Geigerové. Mělo se jednat o trestný čin sdružování proti republice, díky udržování kontaktů s bývalými členy soc. dem. K tomuto případu se v ABS nachází mnoho materiálu, nejspíše proto, že mu StB připisovala velkou důležitost.

Druhým procesem, jehož součástí se Veverka stal, byl proces Urban a spol. Jméno zvoleno opět podle hlavního aktéra. V tomto případě je ale vůdčí postavení sporné. Z dochovaných záznamů je patrné, že největší a nejvýznamnější role byla připisována právě Josefu Veverkovi a Elfrýdě Geigerové. Tomu odpovídala i výše trestů, doživotí. Po odvolání došlo ke snížení trestů všem zúčastněným. K této kauze se nedochoval protokol o soudním přelíčení, takže není možné zjistit jména soudců, prokurátorů a obhájců, ale podstatné informace jsem získala z dokumentů o rehabilitačním řízení, žaloby, rozsudku a také z výslechů.

Další kapitulu v této části jsem věnovala stručnému popisu historie věznic, jimiž Veverka prošel. Kapitola číslo devět popisuje Veverkův život po propuštění a také mimosoudní perzekuci rodiny. Kromě nepřátelských postojů od dřívějších známých se Veverkovým dostávalo i pomoci. V některých případech šlo o neznámé osoby, kterým jich bylo líto.

V předposlední kapitole jsem se zaměřila na Veverkův život v roce 1968 a po něm, jak na jeho rodinný život, tak i na ten politický. I přes všechny potíže, které Veverku potkaly, zůstával i nadále politicky aktivní a podílel se na obnově sociální demokracie, jejímž byl celoživotním členem. V sedmdesátých letech proběhla rehabilitace, při níž došlo k očištění nejen Veverky, ale také i dalších odsouzených. Problém nastal v roce 1971, kdy byla rehabilitace zrušena.

Závěrečná kapitola práce se věnovala období na sklonku Veverkova života. Stručně jsem se vyjádřila k jeho zdravotním problémům a neustálému dohledu StB, ačkoliv v té době již Veverka nebyl politiky aktivní.

Z komplexního hlediska se tato práce nedá považovat za nijak vyčerpávající, ale spíše jako úvod k bližšímu seznámení se s Josefem Veverkou a jeho životním příběhem. Doufám, že i přesto představuje přínos a inspiruje k odhalování osudů dalších politických vězňů.

13 Seznam pramenů a literatury

13.1 Prameny

13.1.1 Archivní prameny

- **Národní archiv, Praha**
 - fond Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatel, zn. PŘII-EO
 - fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941-1950, sign. V2827/5
 - fond Okupační vězeňské spisy – AMV 101, sign. 101-488-4
- **Archiv bezpečnostních složek, Praha**
 - fond Operativní svazky – historický fond, zn. H
 - fond Archiv bývalého politického zpravodajství, zn. 2M
 - fond Politické strany a vyšetřovací spisy, sign. V 2614MV, V 6301MV
 - fond Různé bezpečnostní spisy po roce 1945, a. č. 304
 - fond Ústředna Státní bezpečnosti po roce 1945, a. č. 305
- **Státní okresní archiv Liberec**
 - fond Okresní národní výbor Liberec

13.1.2 Vydané prameny

- GAĎOUREK, Ivan a Jiří NEHNĚVAJSA. *Žalářování, pronásledování a zneuznání. Svědectví ještě žijících obětí stalinismu v českých zemích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1718-X
- Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Causa Milady Horákové, reprint vyd. z r. 1950. Praha: Levné knihy, 2008
- VEVERKOVÁ, Emilie. *Znovu bych mu ruku podala!* 2. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2009. ISBN 978-80-86057-62-0
- DROBÍLEK, Augustin, sest. *Hořké vzpomínání II – Z dopisů a vzpomínek chlapců pětápáků (PTP)*, Praha 1999

13.1.3 Dobový tisk

- Stráž severu 1945, 1946, 1947, 1948, 1950

13.2 Literatura

- ANDĚL, Rudolf et. al., *Libereckým krajem. Osobnosti*. Liberec: Liberecký kraj, 2007
- ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951*. Dokumenty z českých archivů, Díl I., Středokluky: Zdeněk Susa, 2010-2011. ISBN 978-80-86057-67-5
- ARBURG, Adrian von, Tomáš DVOŘÁK a David KOVAŘÍK. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. 1. vyd. Brno: Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010. Země a kultura ve střední Evropě, sv. 15. ISBN 978-80-86488-70-7
- BÍLEK, Jiří a Karel KAPLAN. *Pomocné technické prapory 1950-1954: Vznik, vývoj, organizace a činnost*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství R, 1992. ISBN 80-901431-0-5
- BÍLEK, Jiří. *Pomocné technické prapory: o jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci*, 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování, 2002. ISBN 80-902885-7-X
- BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali: Trestanecké a pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949-1961*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 978-80-87211-22-9
- DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš. Politické biografie českého demokrata. Část první, Revolucionář diplomat (1884-1935)*. 1. vyd. Praha: Karolium, 2006. ISBN 80-246-1224-0
- DOUBOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let*. Diplomová práce. FP TUL. Liberec 2010
- GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Dramatické i všední dny protektorátu*. 1. vyd. Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4

- . *Druhá republika, 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-718-5626-6
- HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*, 1. vyd. Praha: Univerzum, 1990. ISBN 80-85207-01-X. S. 150-173
- HOPPE, Jiří. *Opozice '68 : sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2009. ISBN 978-80-7260-216-2
- IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové*. 1. vyd. Praha: Betty, 1991. ISBN 80-900993-1-9
- JANÝR, Přemysl. *Neznámá kapitola roku 1968. Zápas o obnovení Československé sociální demokracie*, 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. ISBN 80-85270-77-3
- KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1
- KAPLAN, Karel. *Druhý proces. Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968-1990*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2008. ISBN 978-80-246-1431-1
- KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-024-4
- KAPLAN, Karel. *Největší politický proces: M. Horáková a spol.* 1.vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-48-X
- KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*, 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0145-8
- KAPLAN, Karel. *Sociální demokracie po únoru 1948*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2011. ISBN 978-80-7239-255-1
- KARPAŠ, Roman et. al, *Kniha o Liberci*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1996
- KARPAŠ, Roman, et. al, *Kniha o Liberci*, Liberec: Dialog 2004, ISBN 80-86761-13-4
- KARPAŠOVÁ, Mária. Josef Veverka. In: *Osobnosti v dějinách regionu 2: přednáškový cyklus*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005

- KOČOVÁ, Kateřina. *Liberec v prvních letech komunistické totality. Politická perzekuce a politické procesy*. In: Česko-slovenská historická ročenka 2005
- KOSATÍK, Pavel a Michal KOLÁŘ. *Jan Masaryk. Pravdivý příběh*, 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0736-7
- KULIŠOVÁ, Táňa. *Malá pevnost Terezín*. 10. vyd. Praha: Naše vojsko, 1964
- LOZOVIUKOVÁ, Kateřina. *Liberec po druhé světové válce*. Rukopis 2012
- MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce. FP TUL. Liberec 2005
- NĚMEČEK, Jan. *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0923-1
- NOVÁK, Václav et. al., *Malá pevnost Terezín*. 2. přeprac. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988
- ŠEDIVÝ, Zdeněk F. *Uranový gulag. Jáchymovské peklo*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2003. ISBN 80-243-1164-X
- TOMEŠ, Josef. *Průkopníci a pokračovatelé. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003*. 1. vyd. Praha: Demos: Česká strana sociálně demokratická, 2004

13.3 Tisk a časopisy

- BRANDES, Detlef. *Liberec v krizovém roce 1938*. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s. 106-123. ISBN 80-7372-146-5
- GROMAN, Martin. *Liberecká Stráž severu a rok 1948*. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 49-72. ISBN 978-80-7372-432-0
- Historická penologie č. 1/2003, č. 1/2004, č. 2/2007

- CHYBA, Juraj. *Leopoldov: najmocnejšia pevnosť habsburgského mocnárstva*. In: *Dějiny vědy a techniky, sv. 14*, Praha: Národní technické muzeum, 2006, s. 139-142. ISBN 80-7037-158-7
- KARPAŠOVÁ, Mária. *Jan Kögler: liberecký menšinový pracovník*. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001, s. 113-121. ISBN 80-7083-545-1
- LOZOVIUKOVÁ, Kateřina a Lenka ŠTOPPEROVÁ. *Oblastní sběrné středisko v Liberci a odsun Němců*. In: *Fontes Nissae: Prameny Nisy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, s. 87-119. ISBN 978-80-7372-553-2

13.4 Internetové zdroje

- aplikace.mvcr.cz
- forum.valka.cz
- www.labour.org.uk
- www.libri.cz
- www.politictivezni.cz
- www.psp.cz
- www.totalita.cz
- www.ustrcr.cz
- www.vscr.cz

13.5 Filmové dokumenty

- Proces H, Vadas Martin, Česká televize 2007-2009
- Věž smrti, Vlachová Kristina, Česká televize 2002

14 Seznam zkratek

ABS	Archiv bezpečnostních složek
a. č.	archivní číslo
AV	Akční výbor
ČSL	Československá strana lidová
Čsl.	Československý
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSR	Československá republika
ČSSD	Československá strana sociálně demokratická
ČSSR	Československá socialistická republika
DDFP	Deutschdemokratische Freiheitspartei (Německá strana svobodomyšlná)
K231	Klub bývalých politických vězňů odsouzených podle zákona 231/1948 Sb.
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KAV NF	Krajský akční výbor Národní fronty
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
KV	Krajský výbor
MV	Ministerstvo vnitra
NA	Národní archiv
NF	Národní fronta
NV	Národní výbor

odst.	odstavec
ONV	Okresní národní výbor
OSS	Oblastní sběrné středisko
písm.	písmeno
PNS	Prozatímní národní shromáždění
PTP	Pomocné technické prapory
Sb.	Sbírka zákonů
SD	Československá sociální demokracie
SdP	Sudetendeutsche Partei
SHF	Sudetendeutsche Heimatfront
sign.	signatura
SNB	Sbor národní bezpečnosti
soc. dem.	sociální demokracie
SOKA	Státní okresní archiv
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
TNP	Trestanecké pracovní tábory
ÚNS	Ústavodárné národní shromáždění
VB	Veřejná bezpečnost
zák. č.	zákon číslo
zn.	značka

15 Přílohy

15.1 Seznam příloh

1. Zákon č. 231/1948 Sb. (§ 1, § 2, § 5), In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. Praha, 16. října 1948, roč. 1948, částka 85. [cit. 2012-06-24].
Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1948&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=3>.
2. Zákon č. 86/1950 Sb. (§ 1, § 17, § 18, § 19, §20, § 29, § 32, § 36), In: *Sbírka zákonů republiky Československé*. Praha, 18. července 1950, roč. 1950, částka 39. [cit. 2012-06-24]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1950&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=4>.
3. Mapa – územní změny po Mnichovské dohodě, ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951*. Dokumenty z českých archivů, Díl I., Středokluky: Zdeněk Susa, 2010-2011. ISBN 978-80-86057-67-5, s. 37
4. Článek ze Stráže severu (21. srpna 1947), SOkA Liberec, PC29/1947/III., Stráž severu, č. 194, 21. srpna 1947, s. 3.
5. Zpráva o Veverkově pohybu k 10. prosinci 1948, ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podsvazek 8., Veverka Josef.
6. Zpráva o zatčení z 3. března 1949, ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podsvazek 8., Veverka Josef.
7. Dopis E. Veverkové ministru vnitra, ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podsvazek 8., Veverka Josef.
8. Fotografie Josefa Veverky, ABS, H, fond Operativní svazky - historický fond, sg. H-611-2, podsvazek 8., Veverka Josef.

1. Zákon č. 231/1948 Sb.

Zákon č. 231/1948 Sb. ze dne 6. října 1948 – zákon na ochranu lidově demokratické republiky

**231/1948 Sb.
ZÁKON
ze dne 6. října 1948
na ochranu lidově demokratické republiky**

Národní shromáždění Republiky československé usneslo se na tomto zákoně:

Hlava I.

Trestné činy proti státu

§ 1

Velezrada

(1) Kdo se pokusí:

- a) zničit samostatnost nebo ústavní jednotnost republiky,
 - b) odtrhnout od republiky část jejího území,
 - c) zničit nebo rozvrátit lidově demokratické zřízení nebo společenskou nebo hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou, nebo
 - d) násilím znemožnit ústavní činnost prezidenta republiky nebo jeho náměstka, zákonodárného sboru nebo vlády (sboru pověřenců),
- bude potrestán pro zločin těžkým žalářem od deseti do pětadvaceti let, nebo na doživotí.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se k činu uvedenému v odstavci 1 s někým spolčí nebo vejde v přímý nebo nepřímý styk s cizí mocí nebo s cizími činiteli.

(3) Smrtí bude viník potrestán:

- a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 nebo 2 za branné pohotovosti státu nebo v době ozbrojeného napadení republiky,
- b) byly-li takovým činem zvláštní měrou ohroženy samostatnost, ústavní jednotnost nebo územní celistvost republiky, její lidově demokratické zřízení, společenská nebo hospodářská soustava, zaručené ústavou, nebo byla-li znemožněna ústavní činnost prezidenta republiky nebo jeho náměstka, zákonodárného sboru nebo vlády (sboru pověřenců),
- c) bylo-li k takovému činu užito branné moci nebo ozbrojeného nebo na vojenský způsob organizovaného sboru nebo byly-li k takovému činu sbírány nebo organizovány branné nebo pomocné síly nebo hromaděny zbraně neb střelivo,
- d) byl-li při takovém činu kladen násilný odpor branné moci nebo ozbrojenému sboru, nebo
- e) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.

§ 2

Sdružování proti státu

- (1) Kdo se s někým spolčí v úmyslu podvracet samostatnost, ústavní jednotnost nebo územní celistvost republiky anebo její lidově demokratické zřízení, její společenskou nebo hospodářskou soustavu anebo její národní povahu, zaručené ústavou, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od tří měsíců do tří let.
- (2) Kdo se dopustí činu uvedeného v odstavci 1 za branné pohotovosti státu nebo v době ozbrojeného napadení republiky, bude potrestán pro zločin těžkým žalářem od jednoho roku do pěti let.
- (3) Kdo založí organizaci v úmyslu podvracet samostatnost, ústavní jednotnost nebo územní celistvost republiky anebo její lidově demokratické zřízení, její společenskou nebo hospodářskou soustavu nebo její národní povahu, zaručené ústavou, nebo kdo k takové organizaci přistoupí nebo se účastní její činnosti anebo ji neb její členy podporuje v podvratných snahách, bude potrestán pro zločin těžkým žalářem od jednoho roku do pěti let, a je-li tu zvláště přitěžující okolnost, od pěti do deseti let.

Hlava II.

Trestné činy proti vnější bezpečnosti státu

§ 5

Vyzvědačství

- (1) Kdo vyzvídá státní tajemství v úmyslu vyraziti je cizí moci, nebo kdo je cizí moci přímo nebo nepřímo vyrazí, nebo kdo se k takovému činu s někým spolčí nebo vejde v přímý nebo nepřímý styk s cizí mocí nebo s cizími činiteli, nebo kdo vejde ve styk s organizací, jejímž účelem je vyzvídati státní tajemství, v úmyslu její snahy podporovati, bude potrestán pro zločin těžkým žalářem od deseti do pětadvaceti let nebo na doživotí.
- (2) Smrtí bude viník potrestán:
 - a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 za branné pohotovosti státu nebo v době ozbrojeného napadení republiky,
 - b) dopustí-li se takového činu, ač mu povinnost uchovávat státní tajemství byla výslovně uložena,
 - c) dopustí-li se takového činu jako člen organizace, jejímž účelem je vyzvídati státní tajemství,
 - d) týká-li se takový čin státního tajemství zvláště důležitého,
 - e) dopustí-li se takového činu po výdělečném způsobu, nebo páchal-li takový čin po delší dobu nebo ve značném rozsahu nebo způsobem zvláště nebezpečným, nebo
 - f) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.
- (3) Státním tajemstvím se rozumí skutečnost, opatření nebo předmět, jež vláda tají v důležitém zájmu republiky, zejména v zájmu politickém, vojenském nebo hospodářském, nebo jež v takovém zájmu mají zůstat utajeny před cizí mocí nebo před cizími činiteli.

2. **Zákon č. 86/1950 Sb.**

Účel trestu a jeho druhy podle zákona č. 86/1950 Sb. ze dne 12. července 1950 – trestního zákona

86/1950 Sb.

TRESTNÍ ZÁKON

ze dne 12. července 1950

Národní shromáždění Republiky československé usneslo se na tomto zákoně:

[...]

OBEČNÁ ČÁST

[...]

HLAVA PRVÁ

Účel trestního zákona

§ 1

Trestní zákon chrání lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce a vychovává k dodržování pravidel socialistického soužití. Prostředky k dosažení tohoto účelu jsou pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření.

[...]

HLAVA ČTVRTÁ

Tresty

Oddíl první

Společná ustanovení o trestech

§ 17

Účel trestu

(1) Účelem trestu je:

- a) zneškodnit nepřátele pracujícího lidu,
- b) zabránit pachateli v dalším páčání trestných činů a vychovávat ho k tomu, aby dodržoval pravidla socialistického soužití,
- c) působit výchovně na ostatní členy společnosti.

(2) Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost.

§ 18

Druhy trestů

(1) Hlavními tresty jsou:

- a) trest smrti,
- b) odnětí svobody,
- c) nápravné opatření.

(2) Vedlejšími tresty jsou:

- a) ztráta státního občanství,

- b) ztráta čestných práv občanských,
 - c) vyloučení z vojska,
 - d) ztráta vojenské hodnosti,
 - e) propadnutí jmění,
 - f) trest peněžitý,
 - g) zákaz činnosti,
 - h) vyhoštění,
 - ch) zákaz pobytu,
 - i) uveřejnění rozsudku,
 - j) propadnutí věci.
- (3) Vedlejší trest lze uložit jen spolu s trestem hlavním.

§ 19

V ý m ě r a t r e s t u

- (1) Při výměře trestu přihlédne soud k stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, k míře zavinění, k osobě pachatele, zejména k možnosti jeho nápravy, jakož i k okolnostem přitěžujícím i polehčujícím.
- (2) K okolnosti, která je zákonným znakem trestného činu, nelze při vyměrování trestu přihlížet jako k okolnosti přitěžující nebo polehčující.

§ 20

P ř i t ě ž u j í c í o k o l n o s t i

- Přitěžující okolností je zejména to, že pachatel
- a) projevil trestným činem nepřátelství k lidově demokratickému řádu,
 - b) ohrozil trestným činem politické, vojenské nebo hospodářské zájmy republiky,
 - c) dopustil se trestného činu surovým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí, ze ziskuchtivosti nebo jiných nízkých pohnutek,
 - d) porušil trestným činem zvláštní povinnost, zejména povinnost vyplývající z jeho odpovědného postavení,
 - e) byl již pro trestný čin stejného druhu odsouzen,
 - f) dopustil se různých trestných činů,
 - g) trestný čin opakoval nebo v něm pokračoval po delší dobu,
 - h) svedl k trestnému činu jiného, zejména mladistvého,
 - h) způsobil trestným činem větší škodu, nebo
 - i) dopustil se trestného činu využívaje něčí bezbrannosti, závislosti nebo služební podřízenosti.
- [...]

Oddíl druhý

Ukládání a výkon jednotlivých trestů

T r e s t s m r t i

§ 29

- (1) Trest smrti se vykoná oběšením; v době zvýšeného ohrožení vlasti může být vykonán zastřelením.
- (2) Místo trestu smrti stanoveného v zákoně uloží soud trest odnětí svobody na doživotí nebo na patnáct až pětadvacet let, kdyby byl trest smrti vzhledem k osobě pachatele nebo k závažnosti polehčujících okolností nepřiměřeně přísný.
- [...]

§ 32

V ý k o n t r e s t u

(1) Trest odnětí svobody se vykonává v trestních ústavech, soudních věznicích nebo v pracovních útvarech, a jde-li o vojenskou osobu v činné službě, též ve vojenských kárných útvarech. Užitečná práce má vězni umožnit, aby se po propuštění začlenil do řad pracujících.

[...]

§ 36

Z a ř a z e n í d o t á b o r a n u c e n é p r á c e

(1) Kdo trestným činem projevil nepřátelství k lidově demokratickému řádu a za výkonu trestu neprokázal svou prací a svým chováním polepšení opravňující k naději, že povede řádný život pracujícího člověka, může být po odpykání celého trestu dočasně odnětí svobody zařazen do tábora nucené práce na tři měsíce až dvě léta.

(2) Do tábora nucené práce nelze zařadit osobu mladší než osmnáct let.

[...]

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. srpna 1950; provedou jej všichni členové vlády.

Gottwald v. r.

dr. John v. r.

Zápotocký v. r.

Široký v. r.

Fierlinger v. r.

dr. Ševčík v. r.,

též za ministra

dr. Šrobár

arm. gen. Svoboda v. r.

dr. Dolanský v. r.

dr. Čepička v. r.

dr. Gregor v. r.

Nosek v. r.

Kopřiva v. r.

Kabeš v. r.

Plojhar v. r.

dr. Rais v. r.

Kopecný v. r.,

též za ministra

dr. Nejedlého

Kliment v. r.

Ďuriš v. r.

Krajčír v. r.,

též za ministra

Erban

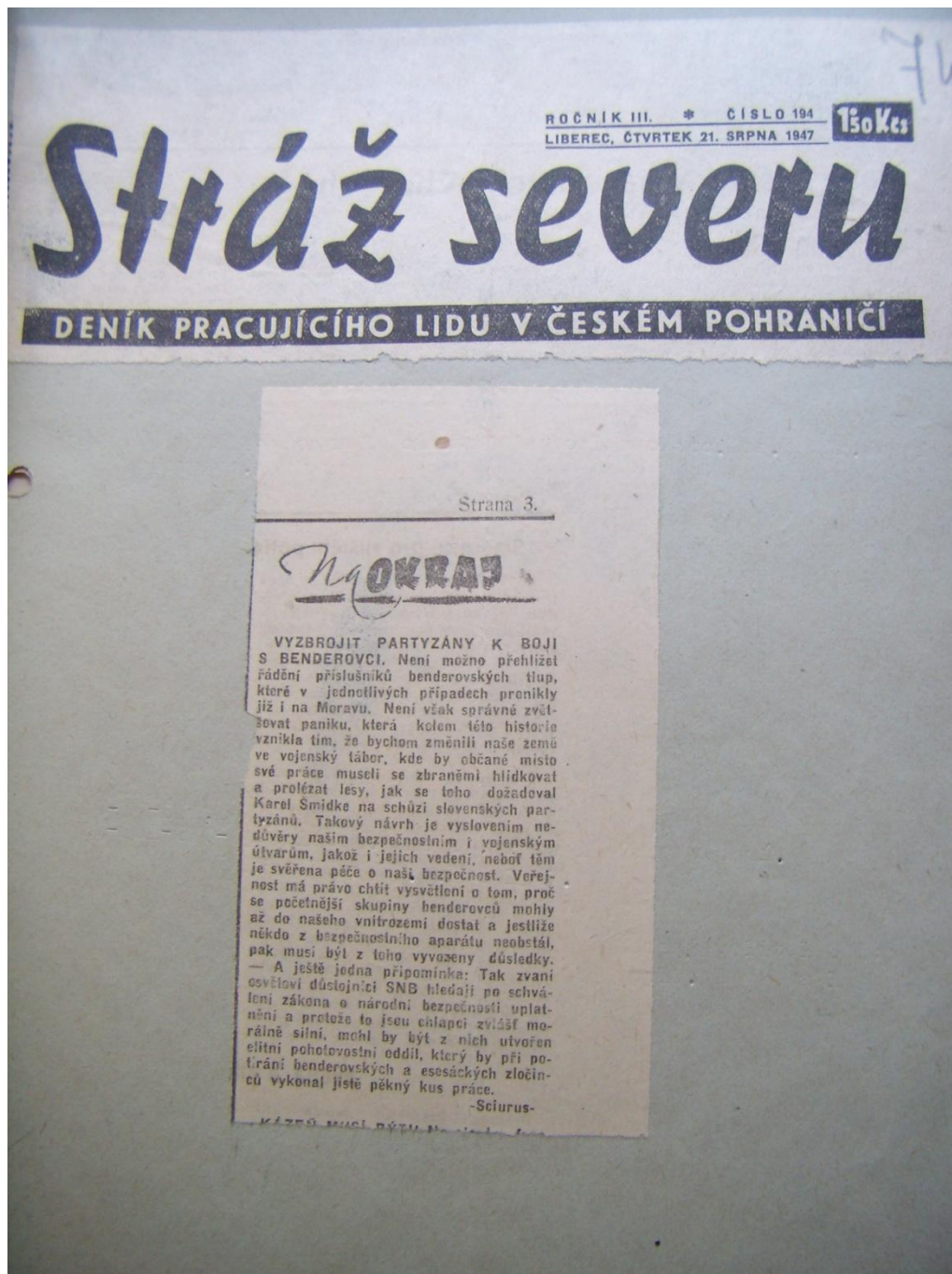
Petr v. r.

dr. Ing. Šlechta v. r.

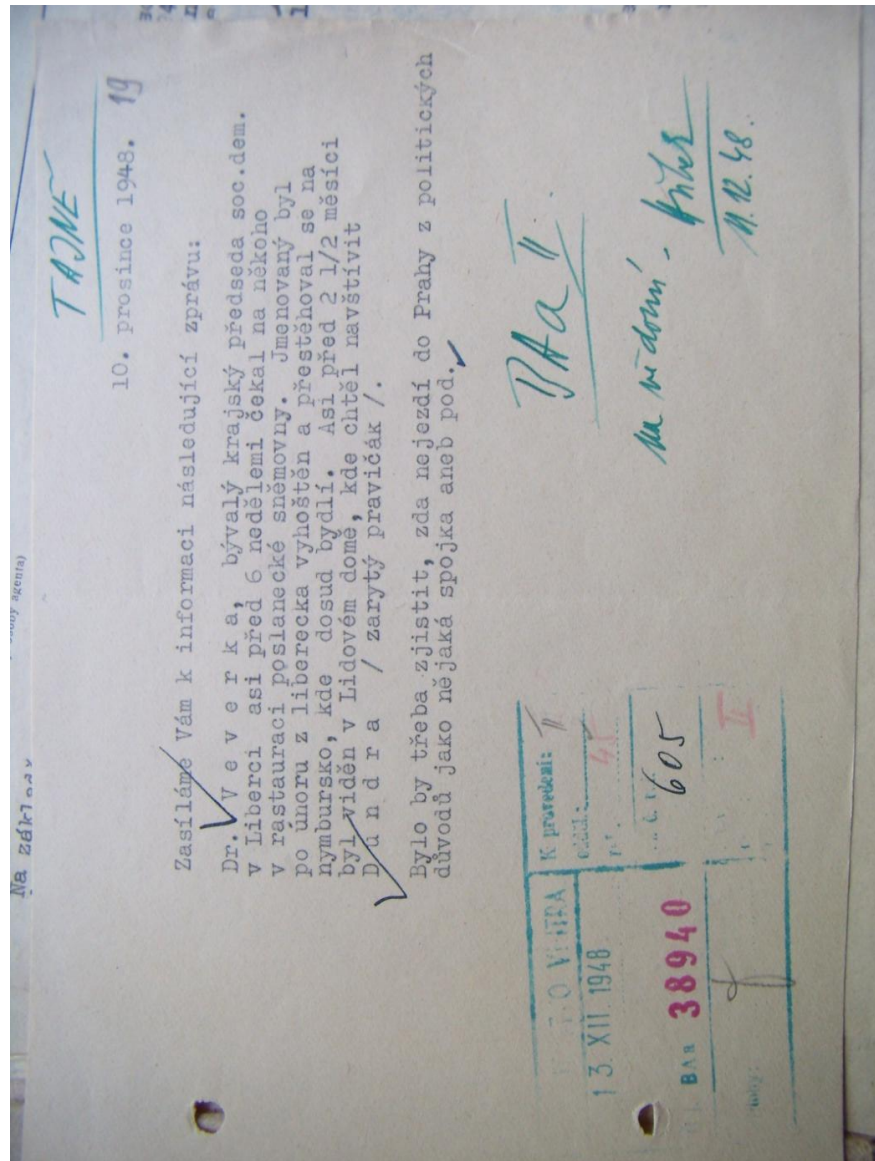
dr. Neumann v. r.

Ing. Jankovcová v. r.

4. Článek ze Stráže severu (21. srpna 1947)

5. Zpráva o Veverkově pohybu k 10. prosinci 1948

6. Zpráva o zatčení z 3. března 1949

13
Liki. 108/149

Velitelství oddílu státní bezpečnosti
M i s d á B o l e s l a v .

Cís. jedn. 2844/1949, V - 97

Věc : V e v e r k a Josef Dr. z
Nymburka, zatčení

Střední záznam č.

Zpráva o zatčení.

A. Osobní data .

Josef V e v e r k a Dr. nar. 4. 2. 1903 Nymburk, okres Týž, do Nymburka příslušný a bytem Nymburk, Jičínská ulice čp. 794, syn Václava a Anny rod. Binové, ženat s Emilií rod. Pulířovou, býv. poslanec soc. dem. a šéfredaktor Stráže severu, bez vyznání, české národnosti, vojínem nebyl, gramotný, dle jeho udání nemajetný, dostává nemocenskou podporu a invalidní rentu asi 600 Kčs měsíčně, stará se o 4 děti dosud nezaopatřené, za okupace byl vězněn.

Zatčen dne 3. března 1949 o 19.45 hodině orgány Stb Ml. Boleslav.

B. Skutková podstata .

V osobních datech uvedený dr. Josef V e v e r k a z Nymburka bývalý poslanec strany soc. demokratické byl dne 3. března 1949 o 19.45 hodině zatčen na dálkopisný rozkaz krajského velitelství státní bezpečnosti v Praze číslo 82 ze dne 3. 3. 1949. - akce B e l g i e .

V jeho bytě byla vykonána domovní prohlídka při které nebylo nic závadného nalezeno, pouze 7 kusů různých spisů z jeho osobní korespondence. Tyto spisy se současně předávají k posouzení .

Při domovní prohlídce bylo nalezeno 24.880 Kčs, které byly ponechány manželce zatčeného. Dle vlastního udání jest toho času nemocný a obírá denní nemocenské asi 110 Kčs. Kromě toho má jako 33 % invalida rentu měsíčně 510 Kčs od úřadu pro válečné poškozené v Praze. Dr. V e v e r k a udal, že občas jsou mu zasilány různé peršité částky od neznámých odesílatelů s uváděním odesílatele jménem H e d u n o v á z různých míst jako z Prahy, Kladna, Ústí nad Labem.

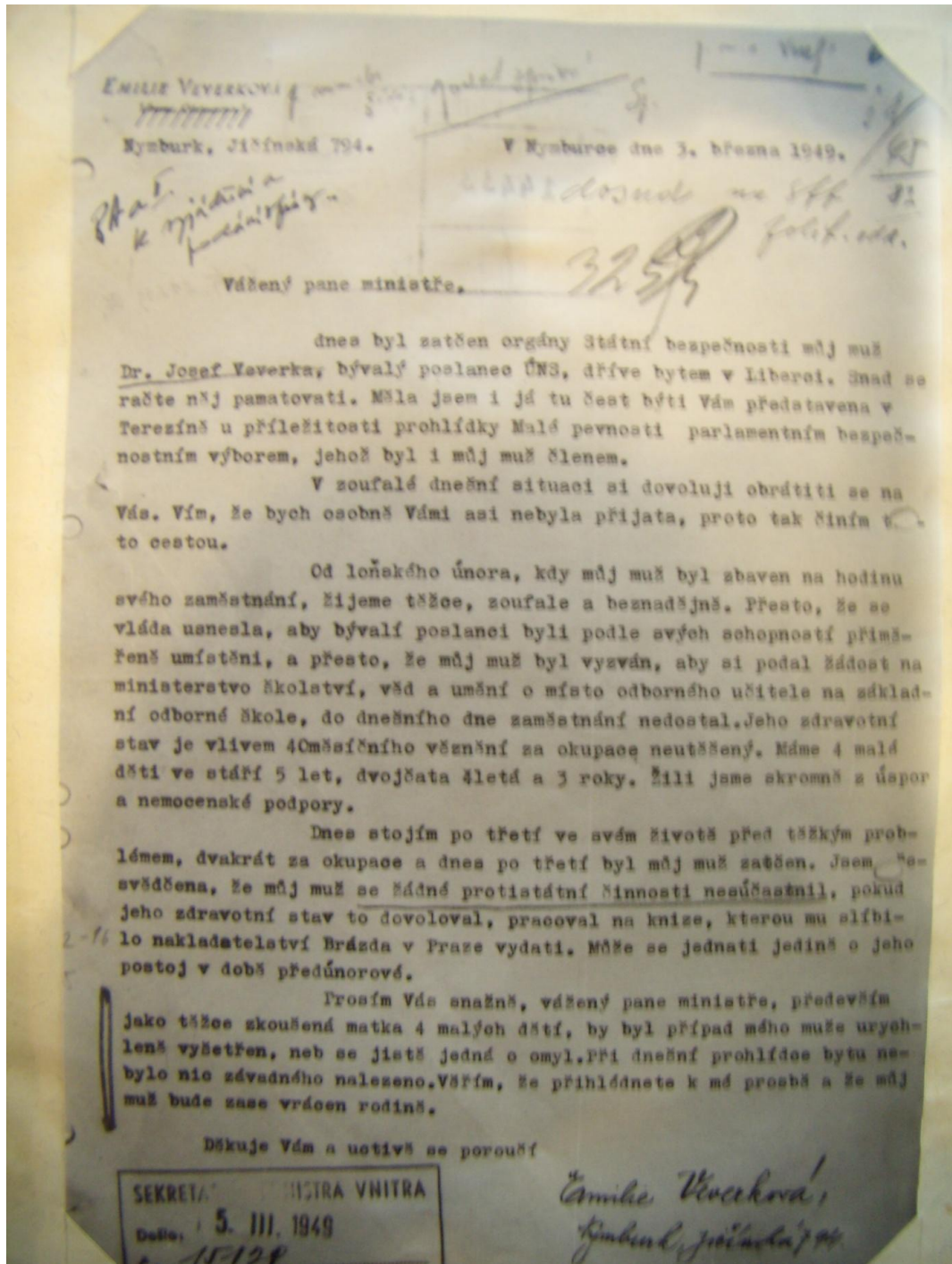
Dr. Josef Veverka byl předán vel. stanice Nymburk dne 3. 3. 1949 o 20.30 hod. za účelem provedení eskorty k tamnímu velitelství.

Nymburk, 3. březen 1949 .

Vedením oddílu pověřen.
S.

Krajské velitelství státní bezpečn. P r a h a .

7. Dopis E. Veverkové ministru vnitra

8. Fotografie J. Veverky

